

naukam.triada.in.ua

НАУКОВЕ МИСЛЕННЯ

Громадське об'єднання «ВЕКТОР ПОШУКУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ
учасників двадцять дев'ятої всеукраїнської
практично-пізнавальної конференції

"НАУКОВА ДУМКА СУЧАСНОСТІ І МАЙБУТНЬОГО"

Дніпро, 2019

ЗМІСТ

Галузь: «Філологія»

Сабатюк О.В. ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ ГЕНДЕРНИХ КОНЦЕПТІВ ЧОЛОВІК І ЖІНКА У РОМАНІ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО» ТА У ТВОРАХ «ДРУКАРКА», «НАТАЛЯ», «МОЯ КАР'ЄРА», «ПО ДОРОЗІ» МАРІЇ ГАЛИЧ	3
--	----------

Галузь: «Історія»

Золотун О.Ю. РОСІЙСЬКА КОРУПЦІЯ НА ПОЧАТКУ ХVІІІ СТОЛІТТЯ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ З НЕЮ ПЕТРА І	8
---	----------

Галузь: «Методика навчання і виховання»

Барило С.Б. ВПЛИВ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ РУХІВ НА ЗАГАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	12
---	-----------

Галузь: «Мовознавство»

Добрич Н., Рудик І.М. CRISIS: СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ЗНАЧЕННЯ	14
--	-----------

Галузь: «Фінанси»

Барабаш Н.М. ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ .	17
Захаренко Л.Л. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	19
Мірзоян К.А. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТУ	21
Свистун Д.В. СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	23
Шаруда О.М. СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	25

Галузь: «Технічні науки»

Дорошенко Ю.І., Бартманський В.З. РОЗРОБЛЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО ПРОЕКТУ РЕКОНСТРУКЦІЇ СИСТЕМИ ГАЗОПОСТАЧАННЯ	27
---	-----------

Галузь: «Математика»

Іваненко Н.В. ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ ПЕДАГОГІВ - НОВАТОРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ	32
--	-----------

Галузь: «Педагогічні науки»

Матіяш В.В. ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	34
---	-----------

Галузь: «Метрологія та вимірвальна техніка»

Затока С.А. КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВИМІРЮВАННЯ ПОТУЖНОСТІ .	37
---	-----------

Галузь: «Філологія»

**ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ ГЕНДЕРНИХ
КОНЦЕПТІВ ЧОЛОВІК І ЖІНКА У РОМАНІ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО
«МІСТО» ТА У ТВОРАХ «ДРУКАРКА», «НАТАЛЯ», «МОЯ КАР'ЄРА», «ПО ДОРОЗІ»
МАРІЇ ГАЛИЧ**

Сабатюк Олена Василівна
студент гуманітарного факультету
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна

У статті розглянуто парадигматичні відношення вербалізаторів гендерних концептів чоловік і жінка у романі Валер'яна Підмогильного «Місто» та у творах «Друкарка», «Наталья», «Моя кар'єра», «По дорозі» Марії Галич. Дослідження здійснено на основі синонімічних відношень. Проаналізовано у порівняльному аспекті частотність вживання вербалізаторів концептів відповідно до гендерної приналежності. Виокремлено найбільш вживані концепти.

Ключові слова: *концепт, гендер, парадигматичні відношення, маскулінність, фемінність.*

Сабатюк Е. В. Парадигматические отношения вербализаторов гендерных концептов мужчина и женщина в романе Валерьяна Подмогильного «Город» и в сочинениях «Друкарка», «Наталья», «Моя карьера», «По дороге» Марии Галич

В статье рассмотрены парадигматические отношения вербализаторов гендерных концептов мужчина и женщина в романе Валерьяна Подмогильного «Город» и в произведениях «Друкарка», «Наталья», «Моя карьера», «По дороге» Марии Галич. Исследование осуществлено на основе синонимических отношений. Проанализированы в сравнительном аспекте частотность употребления вербализаторов концептов в соответствии с гендерной принадлежностью. Выделены наиболее употребительные концепты.

Ключевые слова: *концепт, гендер, парадигматические отношения, маскулинность, фемининность.*

Sabatiuk O. V. Paradigmatic relations of the gender concepts man and woman in the novel «City» V. Pidmohylny and in the writings «Drukarka», «Natalya», «My Career» «On the Road» M. Galich

The article considers the paradigmatic relations of the verbalizers of the gender concepts man and woman in the novel «City» V. Pidmohylny in the writings «Drukarka», «Natalya», «My Career» «On the Road» M. Galich. The research was carried out on the basis of synonymic relations. Analysed in a comparative perspective the frequency of use more verbal concepts according to gender. The most common concepts was allocated.

Keywords: *concept, gender, paradigmatic relations, masculinity, femininity.*

На рубежі ХХ-ХХІ ст. вагоме місце серед наукових розвідок посіло вивчення антропоцентричної парадигми. Актуальним постало питання залежності мови від статті людини. Зміна суспільства, поглядів чоловіків та жінок стали однією із головних проблем для сучасних мовознавців. Саме тому цю тематику змістовно представлено у когнітивній лінгвістиці. Це пов'язано з тим, що дослідження концептів є одним із достовірних та результативних способів аналізу гендерних особливостей мови.

Вивчення образів чоловіка та жінки стало одним із ключових лінгвістичних розвідок (А. Архангельська, Т. Сукленко, О. Горошко, В. Баденкова, Т. Рудюк, Л. Ставицька, О. Бондаренко, Ю. Воронін, А. Волобуєва, О. Левченко та І. Ліхнякевич, М. Чернодон тощо). На сьогодні посилився інтерес до вивчення теми проблематики чоловіка і жінки у художніх творах. Проте спеціальних праць, присвячених гендерним концептам у романі В. Підмогильного і творах М. Галич немає.

Мета статті – змодельовати парадигматичні відношення вербалізаторів гендерних концептів *чоловік* і *жінка* у романі Валер'яна Підмогильного «Місто» та у творах «Друкарка», «Наталя», «Моя кар'єра», «По дорозі» Марії Галич.

Суспільство, територія, культура, політика, вірування – все це утверджує особистість, а значить і її мовну картину світу, яка у кожного – індивідуальна. У зв'язку з цим людина створює асоціації (зорові, слухові, тактильні тощо) до певного слова покликаючись на свій попередній досвід. Саме тому, у ХХ сторіччі 90-их роках термін «концепт» почали використовувати як науковий і його часто ототожнювали з різними поняттями. Наприклад, «лінгвокультурема», «логоепістема», «міфологема» тощо, – найпоширеніші. Нерідко його вживають як синонім «архетипу», «прототипу», «стереотипу», «символу», «гештальту» (від нім. *Gestalt* – цілісна форма, образ, структура) тощо [7]. У зв'язку із потребою вивчення світогляду та його мовної картини світу етносів, у 1956 році науковець Дж. Міллер запровадив науку – когнітивну лінгвістику (від англ. *cognition* – «пізнавальна здатність», «знання, пізнання»). Базова гіпотеза – мисленнєві процеси залежать від засвоєння та обробки ментальної інформації індивідом певного етносу.

Кожен, хто досліджував цю тему, висловлював своє тлумачення концепту, проте досі серед науковців не встановлено чіткої дефініції терміну. Концепт – це не точність, а уявлення, яке не підлягає жодному правилу та усталеним нормам. Через це, досліджуючи будь-який концепт потрібно розуміти, що це суб'єктивна думка, яка була сформована у результаті пізнання світу і визнана більшістю (одна група людей відтворює, майже, однаковий асоціативний ряд).

Тому, підсумовуючи вищесказане, концепт – це свідомо та підсвідомо інформація про предмет, сформована впродовж певного періоду (часового відтинку) та пережитого досвіду, яка фіксує його сталі характерні особливості та ознаки. Концепт функціонує упродовж усього існування людства і має здатність набувати нових характеристик.

Доволі часто у літературі використовують гендерні концепти для того, щоб проаналізувати зміну мовної свідомості та поведінки в залежності від статі людини. Словник української мови в 11 томах подає такі дефініції концепту *чоловік*: 1. Особа чоловічої статі; протилежне *жінка*. 2. Одружена особа стосовно до своєї дружини. 3. Те саме, що **людина**. **Божий чоловік**, *заст.* – прочанин, паломник, юродивий. 4. *заст.* Селянин [3, с. 349]. Концепт *жінка* протлумачено так: 1. Особа жіночої статі; протилежне *чоловік*. 2. Доросла, на відміну від маленької дівчинки. 3. Заміжня особа стосовно до свого *чоловіка*. // Взагалі заміжня особа жіночої статі [5, с. 536].

Парадигматичні відношення відіграють важливу роль у формуванні концептів, оскільки це дає змогу детальніше та у більшому обсязі вивчити це явище. Цьому типу відношень притаманно поєднання мовних одиниць на основі спільності/відмінності форми та значення, або ж поєднання цих понять в одній лексемі. Тому, парадигматичні відношення (за Ф. де Соссюром – асоціативні) – відношення вибору, асоціації, що ґрунтуються на подібності й відмінності позначувальних і позначуваних одиниць мови. На цьому ґрунті одиниці мови об'єднуються в групи, розряди, класи, категорії [6, с. 80]. До цього типу відношень зараховують синонімію, антонімію, гіпонімію, полісемію тощо.

Парадигматичні відношення вербалізаторів концептів *чоловік* і *жінка* розглянемо на основі синонімічних відношень. Оскільки проблема вивчення синонімів у лінгвістиці часто порушується, однієї чіткої дефініції цього терміна досі немає. Словник української мови подає таке визначення синоніму (грец. *одноіменний*): 1. Слово, близьке або тотожне значенням до іншого, але відмінне від нього звуковою формою, напр.: *красивий, вродливий, гарний*. 2. книжн. тотожне поняття [5, с. 185]. Отже, синоніми – слова однієї частини мови, значення яких повністю або частково поєднують. Саме такому принципу ми будемо послуговуватись.

Для того, щоб аналізувати *чоловічий* і *жіночий* текст, варто зазначити, що суб'єктивне ставлення статі можливе до протилежної. Вважаємо, що припущення про можливу наявність зазначеної закономірності цілком мотивоване, у зв'язку з тим, що елементи характеристик персонажів, віддзеркалюючи ставлення автора до них, свідомо чи несвідомо, можуть нести певні риси гендерних особливостей цих персонажів [2, с. 2]. У художніх текстах гендерний

стереотип проявляється в створеній письменником художній образності (О. Козачишина, Д. Колесник), специфіка моделювання якої зумовлюється особливостями його життєвого досвіду [1].

Словники синонімів подають різні варіанти вербалізаторів концептів *чоловік* і *жінка*. Проаналізувавши висвітлені різновиди, ми обрали найбільш влучні до обраного тексту. Для визначення чітких результатів обрали рівну кількість вербалізаторів як для *чоловіка*, так і для *жінки* у текстах обох авторів – 22. Тому, до лексеми *чоловік*, враховуючи всі вікові стадії, ми виокремили такі: *хлопець, хлопчик, хлопча, юнак, легінь, парубок, молодик, чоловік* (особа чоловічої статі), *чолов'яга, чоловічок, мужчина, дядько, дядя, дядьо, мужик, господар, хазяїн* (шанобливо), *дід, старий, старик, старець, стариган*.

Наймасштабніше у романі «Місто» В. Підмогильного представлено концепт *чоловік* за допомогою вербалізатора *хлопець* – 195 прикладів: *Хлопець* поволі глянув по ближчих берегах і трохи збентежився – на повороті праворуч виникло село, приховане доти за лукою [3, с. 23]. Меншу групу складають лексеми *господар* (40 прикладів) і *юнак* (39 прикладів): *І він сам так звик до її господаря, що йому навіть незручно було б який день цукерок не купити* [3, с. 35]; *Там стурбовано метушився юнак з обличчям тендітної панни* [3, с. 210]. Власне вербалізатор *чоловік* використано трохи менше – 27 прикладів: *Відчинив чоловік з грубуватим голосом, якийсь невдоволений, непривітний* [3, с. 134]. Менш чисельно представлено слова *дід* (14 прикладів) та *молодик* (8 прикладів): *Андрій Венедович був бадьорий дідок, геть оброслий на обличчі сивиною* [3, с. 36]; *Над комином у віконці стояв ясний молодик* [3, с. 46]. Незначна кількість лексем, характерна цьому концепту, представлена словами *хлопчик* (4 приклади), *старий* і *хазяїн* по 3 приклади та *парубок* і *дядько* по 1 прикладу: *Це такий маленький хлопчик* [3, с. 45]; *Такий здоровий парубок, та щоб трьох пляшок не подужати* [3, с. 145]; *Ще не вмючи читати, зовсім хлоп'ям, він гортав єдину книгу, що прикрашала божницю дядькової хати...* [3, с. 163]; *Хазяїн ризикує штрафом 500 карбованців і закриттям закладу* [3, с. 86]; *Проте старий Гнідий торгує рибою з ятки на Житньому базарі* [3, с. 67]. Інші запропоновані варіанти у тексті не були виявлені, а саме: *чолов'яга, чоловічок, мужчина, хлопча, легінь, дядя, дядьо, мужик, старик, старець, стариган*. Автор свідомо не використовував цих лексем, тому концепт *чоловік* не представлено повністю. Аналізуючи вищезазначене зрозуміло, що вербалізатори на позначення цієї статті здебільшого означають вік молодої людини.

Стосовно концепту *жінка*, враховуючи всі вікові стадії, ми виділили такі вербалізатори: *дівчина* (молода неодружена особа жіночої статі), *дівка, дівуля, дівача, дівчище, дівчисько, дівчинонька, дівча, дівчинка, молодиця, панянка, пані, дама, мадам, дружина* (одружена жінка стосовно свого чоловіка), *жінка, жіночка, хазяйка, господиня, баба, стара, тітка, бабка*.

Зображення цього концепту у романі «Місто» дещо скупіше описано, ніж *чоловіка*. Найчастіше для позначення людини жіночого роду автор використовує вербалізатор *жінка* – 35 прикладів: *...переймаючись до неї пошаною, яось схвильовано розуміючи, що жінка продається, а людина – ні* [3, с. 202]. Майже, з такою ж частотою у тексті використано лексему *дівчина* – 33 приклади: *Відчинила йому дівчина, яку він бачив уперше...* [3, с. 143]. Дещо менше для позначення концепту *жінка* автор використовує слово *господиня* – 12 прикладів: *Господиня ж сиділа непомітно, мало не зникаючи вузькими плечима за череватим чайником* [3, с. 78]. Деякі вербалізатори у тексті згадано в крайніх випадках, наприклад, *дружина* і *хазяйка* по 3 приклади: *Так верещатиме моя дитина, так кричатиме моя дружина, а ось і мій басок щось невдоволено буркоче* [3, с. 36]; *Я хазяйка тут, – нарешті пояснила жінка* [3, с. 56]. Лексеми *дівча* та *дівчинка* згадано рідко – по 2 приклади, а *тітка, пані, дама* та *стара* – по 1 прикладу: *...тендітне дівча це приворожило його до себе й посіло в його житті непорушне місце* [3, с. 116]; *Він сів до столу, і поки дівчинка давала йому олівця та паперу, крадькома оглянув обставу* [3, с. 98]; *Ця пані була напахчена міцними пахоцями Парижа, і їхній дух стелився круг неї, як марево* [3, с. 59]; *...якого душею були два парубки, що виявляли перед своїми дамами весь свій розум і дотеп* [3, с. 73]; *Мені сорок два роки, – сказала вона, – я стара...* [3, с. 69]; *... вели за катафалком під руки – з одного боку Лука, з другого тітка*. З поданих прикладів очевидно, що у тексті концепт *жінка* подано із зовсім різних сторін, не лише, наприклад, як молоду, а і як добру *господиню* та самодостатню *жінку*. Вербалізатори

дівка, дівуля, діваха, дівчище, дівчисько, молодиця, панянка, бабка, мадам, жіночка та баба у тексті не представлено.

У творах Друкарка», «Наталя», «Моя кар'єра», «По дорозі» М. Галич було проведене аналогічне дослідження з тими ж обраними синонімами. Щодо концепту *чоловік*, письменниця найчастіше використовувала вербалізатор *господар* – 8 прикладів: *Здалося, у дверях стоїть сам господар із рукою під котелок для вітання*. [4, с. 24]. Дещо меншу групу складають, власне лексема *чоловік* (7 прикладів), і *хлопець* (6 прикладів): *А чоловік її обрізав собі руку, теж услід біжить, і нічим йому перев'язати* [4, с. 65]; – *Що ж це за варта? – запитала вона хлопця, що показував дорогу* [4, с. 55]. Для того, щоб виділити похили вік, М. Галич використовувала також лексему *дід* – 4 приклади: *Дід їх за те бив, а вони писали, вважаючи цей учинок за геройство, важливе для школяра* [4, с. 68]. Значно рідше у тексті вжито вербалізatori *хазяїн* (2 приклади), *старець* (2 приклади), *юнак* (1 приклад), *дядько* (1 приклад): *Наталя похвалила була візничого коня, щоб зробити хазяїнові приємне* [4, с. 53]; *Сховавши голову в плечі, Надія хутко пройшла повз старця* [4, с. 23]; *Жартома, як про молодшого, звернувся від до Наталі, показуючи на красивого юнака, що чіпляв на гака в різьбленому сволокові свою чорну шапку* [4, с. 56]; *А що дядьки ввалюються в клас і сидять за уроком, – звичайна річ* [4, с. 84]. З вище зазначених прикладів помітно, що письменниця досить рідко вживає вербалізatori для виокремлення концепту *чоловік*. Здебільшого це лексеми на позначення статі та її віку. Не представлено у текстах такі синоніми, як *чолов'яга, чоловічок, мужчина, хлопець, хлопчик, хлопча, легінь, парубок, молодик, дядя, дядько, мужик, старий, старик і стариган*.

Дещо більше у творах Марії Галич репрезентовано концепт *жінка*. Як і в концепті *чоловік* наймасштабніше представлено вербалізатор *господиня* – 20 прикладів: *Чути було – коло печі господиня вчила Галині руки* [4, с. 58]. Вдвічі менше використано лексему *дівчина*, за допомогою якої письменниця позначає вікові особливості персонажів: *Наталя, сказавши дівчині кілька ласкавих слів – що вона за ці два вироста тощо – прихилила гіляку стала рвати ягоди* [4, с. 64]. Меншу частину гендерних вербалізаторів на позначення *жіночої* статі становить *жінка* (5 прикладів) і *молодиця* (4 приклади): *Наталя хотіла вірти, як ця жінка, і вона щиро почала у відповідь* [4, с. 64]. *Наталя вирішила піти по обіді на вулицю, де на дубах молодиці лускають зернята в свято* [4, с. 67]. Незначну та мінімальну частину становлять лексеми *пані/панна* (2 приклади), *дівка* (1 приклад), *дівча* (1 приклад), *дружина* (1 приклад), *баба* (1 приклад): – *Так і знай, – перебив її візник, – коли що вже панна, та похвалить тобі коня, не їдь у дорогу* [4, с. 53]; *Трималася, як справжня дівка* [4, с. 86]; *Мале дівча, що греблось у поросі, взяло за ошийок рудого собаку й крадькома, поклавши пальця в рот, почало простувати за мною* [4, с. 105]; *Коли б хоч не знати, що свято, – робив би собі. Якось почали сусіда з дружиною і я* [4, с. 65]; *А баба, що сиділа на буфері, лишила праву ногу* [4, с. 112]. Вербалізatori *дівуля, діваха, дівчище, дівчисько, дівчинка, панянка, тітка, бабка, дама, мадам, хазяйка і стара* не представлені у творах «Друкарка», «Наталя», «Моя кар'єра», «По дорозі» Марії Галич» для репрезентації концепту *жінка*.

Проаналізувавши парадигматичні відношення вербалізаторів концептів *чоловік* і *жінка* у романі В. Підмогильного «Місто» і творах М. Галич помітно, що письменник використовує значно більше лексем на позначення гендерних концептів. Здебільшого, у романі описано головного героя *чоловіка*, тому, відповідно, вербалізatori на позначення лексеми є частіш вживаними. Лексем на позначення *жіночої* статі згадано значно рідше, утричі менше. Протилежними до цієї аналогії є твори М. Галич – феміноцентричні, у якій головні героїні *жінки*, тому у текстах більш вживаними є вербалізatori для творення концепту *жінка*. Письменниця не використовує розмаїття словесних варіацій для створення образної системи.

Порівняння даних аналізу детально зображено у таблиці 1 і 2.

Таблиця 1.

Парадигматичні відношення вербалізаторів концепту *чоловік* у романі «Місто» В. Підмогильного і творах «Друкарка», «Наталя», «Моя кар'єра» і «По дорозі» М. Галич

«Місто» В. Підмогильного			Твори М. Галич	
	Чоловік	Кількість	Чоловік	Кількість
1.	Хлопець	195	Господар	8
2.	Господар	40	Чоловік	7
3.	Юнак	39	Хлопець	6
4.	Чоловік	27	Дід	4
5.	Дід	14	Хазяїн	2
6.	Молодик	8	Старець	2
7.	Хлопчик	4	Дядько	1
8.	Старий	3	Юнак	1
9.	Хазяїн	3	Мужчина	0
10.	Парубок	1	Хлопчик	0
11.	Дядько	1	Хлопча	0
12.	Чолов'яга	0	Легінь	0
13.	Чоловічок	0	Парубок	0
14.	Мужчина	0	Молодик	0
15.	Хлопча	0	Дядя	0
16.	Легінь	0	Дядько	0
17.	Дядя	0	Мужик	0
18.	Дядько	0	Старий	0
19.	Мужик	0	Старик	0
20.	Старик	0	Стариган	0
21.	Старець	0	Чолов'яга	0
22.	Стариган	0	Чоловічок	0
	Підсумок	335	Підсумок	31

Таблиця 2.

Парадигматичні відношення вербалізаторів концепту *жінка* у романі «Місто» В. Підмогильного і творах «Друкарка», «Наталя», «Моя кар'єра» і «По дорозі» М. Галич

«Місто» В. Підмогильного			Твори М. Галич	
	Жінка	Кількість	Жінка	Кількість
1.	Жінка	35	Господиня	20
2.	Дівчина	33	Дівчина	10
3.	Господиня	12	Жінка	5
4.	Дружина	3	Молодиця	4
5.	Хазяйка	3	Пані	2
6.	Дівча	2	Дружина	1
7.	Дівчинка	2	Дівка	1
8.	Тітка	1	Дівча	1
9.	Пані	1	Баба	1
10.	Дама	1	Дівуля	0
11.	Стара	1	Діваха	0
12.	Дівка	0	Дівчище	0
13.	Діваха	0	Дівчисько	0
14.	Дівчище	0	Дівча	0
15.	Дівчисько	0	Дівчинка	0
16.	Молодиця	0	Панянка	0
17.	Панянка	0	Тітка	0
18.	Бабка	0	Бабка	0
19.	Мадам	0	Дама	0
20.	Жіночка	0	Мадам	0
21.	Баба	0	Хазяйка	0
22.	Дівуля	0	Стара	0
	Підсумок	94	Підсумок	45

Порівнюючи парадигматичні відношення В. Підмогильний використовує значно більше лексем для репрезентації концептів *чоловік* – 335 і *жінка* – 94 прикладів, аніж у М. Галич *чоловік* – 31, а *жінка* – 45 прикладів. Це дає змогу стверджувати, що гендерні концепти, особливо, *чоловік* у романі В. Підмогильного на цьому етапі дослідження переважають. Така різниця також може бути пов'язана і з обсягом текстів, оскільки роман «Місто», майже, удвічі більший по кількості сторінок, аніж обрані твори «Друкарка», «Наталя», «Моя кар'єра» і «По дорозі» письменниці. Така варіантність вживання концептів впливає на вивчення лексико-семантичного поля лексеми.

Вивчення гендерних концептів на сьогодні є актуальним та невичерпним. Ця тема варта продовження, тому що це дає змогу детально розкривати семантику лексем та текстів. Перспективу дослідження вбачаємо у порівнянні концептів *чоловік* і *жінка* з текстами сучасних авторів ХХІ ст. на більш масштабному текстовому матеріалі.

Література:

1. Козачишина О. Л. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матеріалі американської прози ХХ сторіччя): дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / О. Л. Козачишина. – К., 2003. – 316 с.
2. Кузнєцова І. В. Особливості гендерної характеристики персонажів та гендерні характеристики автора / І. В. Кузнєцова // Волинь – Житомирщина. – 2002. – № 9. – С. 176-181
3. Місто: Роман, оповідання / Упоряд. Р. Мовчан та В. Шевчука; Вст. Ст. В. Шевчука; Приміт. Р. Мовчан. – К.: Молодь, 1989. – 448с.
4. Моя кар'єра: Жіноча проза 20-х років. Антологія / упор. Я. Цимбал. – К.: Темпора, 2017. – 464 с. (Серія «Наші 20-ті»)
5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
6. Ткаченко О. Г. Системні відношення в мові / О. Г. Ткаченко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 9 Сучасні тенденції розвитку мов. Випуск 1. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 80-83.
7. Юрченко Ю. В. Дефініція концепту в сучасних лінгвістичних дослідженнях / Ю. В. Юрченко // Вісник Запорізького Національного Університету : зб. наук. пр. Філологічні науки. Запоріжжя, – 2008. – №2. – С. 268-272

Галузь: «Історія»

РОСІЙСЬКА КОРУПЦІЯ НА ПОЧАТКУ ХVІІІ СТОЛІТТЯ ТА МЕТОДИ БОРотьБИ З НЕЮ ПЕТРА І

Золотун Олена Юрївна
Рівненський державний гуманітарний університет
(Рівне, Україна)

Анотація: стаття присвячена дослідженню зростання корупції за Петра І, а також методам боротьби імператора з цим неприємним явищем такими кримінально-репресивними заходами, як створення спеціальних контролюючих органів, спроба викоринити цю проблему шляхом встановлення стабільної платні всім чиновникам, формування чіткої структури чисельних і компетентних органів державного управління.

Ключові слова: корупція, бюрократія, антикорупційне законодавство, корупційні прояви, правопорушення корупційного спрямування.

Annotation: The article is devoted to the study of the growth of corruption under Peter I., as well as ways to struggle the emperor with this unpleasant phenomenon: criminal repression actions, the creation of special control agencies, an attempt to eliminate this problem by establishing a stable

salary for all officials, the formation of a clear structure of numerical and competent public administration.

Key words: corruption, bureaucracy, anticorruption legislation, corruption manifestations, corruption offense

Постановка проблеми. На думку багатьох вчених, корупція є однією з найактуальніших соціально-правових проблем сучасності. Деякі дослідники взагалі вважають, що вона стала основною політичною проблемою XXI століття. За будь-яких підходів та оцінок однозначно одне: корупція є проблемою, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальною справою.

Не є виключенням і Росія, найбільша країна в світі з величезним людським і природним потенціалом, де таке явище як хабарництво бере свій початок ще в ранній період її історії, а розквіт припадає на XVIII століття. Проблема корумпованості цієї держави визнана її політичним керівництвом, законодавчим органом, вітчизняними та зарубіжними аналітиками, а також відповідними міжнародними інституціями. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: правовий стан, економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини.

Формулювання цілей статті. Метою статті є комплексний історико-правовий аналіз рівня корупції та вивчення методів боротьби з нею за Петра I.

Виклад основного матеріалу статті. В Російській імперії проблема хабарництва була однією з постійних і найбільш болючих внутрішніх проблем. Боротьба з корупційними злочинами займала важливе місце у внутрішній політиці Петра I. Він здійснював чисельні заходи, спрямовані на викорінення цього явища, наприклад, проводячи губернську реформу в 1708 році, досягненням якої була організація державної служби за платню. Тільки за Петра I всі «слуги государеві» стали отримувати фіксований щомісячний оклад, а підношення в будь-якій формі почали вважатися протиправними.

Велике значення в боротьбі Петра I з посадовими злочинами мало введення в 1714 р. указу «О фискалах и о их должности и действии» інституту фіскалів, за допомогою яких Сенат здійснював контроль за діяльністю державних чиновників. Ця особлива категорія людей була покликана таємно виявляти, доносити і викривати в суді посадових осіб, винних у злочинах, що завдавали шкоди державі, в тому числі, у хабарництві, казнокрадстві та тощо [4,с.280]. Однак порок хабарництва мав місце і серед самих фіскалів. Наприклад, сам оберфіскал Нестеров був викритий в отриманні взятки від провінціал-фіскала Попцова грошима 300 рублів, а також житом, худобою та іншим. Він був підданий страті – колесуванню [6,с.467].

З метою попередження хабарництва та корисливих зловживань по службі, Петро I ввів новий порядок проходження державної служби для воєвод: вони не могли перебувати на цій посаді більше двох років. Даний термін міг бути продовжений лише в тому випадку, якщо було письмове прохання жителів міста про те, щоб дана посадова особа продовжувала виконувати свої обов'язки [5,с.591].

З огляду на поширеність хабарництва як найбільш небезпечної форми корисливого зловживання по службі, указом від 23 серпня 1713 р. імператор ввів поряд з отриманням хабара кримінальну відповідальність за його дачу [3,с.180]. Указ свідчив: "Для предотвращения впредь подобных явлений велю как взявших деньги, так и давших положить на плаху, и от плахи подняв, битъ кнутом без пощады и сослать на каторгу в Азов с женами и детьми и объявить во все города, села и волости: кто сделает это впредь тому быть в смертной казни без пощады" [1,с.28].

Слід зазначити значення указу від 24 грудня 1714 року Петра I «О воспреещении взяток и посулов и о наказании за оное», в якому хабарництво кваліфікувалося як злочин і підлягало найсуворішому покаранню. Незаконні побори з населення, вигадані підряди оголошувалися поза законом. За хабарництво Петро I встановив смертну кару. У більш легких випадках - вічне заслання з вириванням ніздрів, а також конфіскація майна. Відмінною рисою указу стало введення принципу рівної відповідальності за хабарництво для всіх чиновників, незалежно від займаної ними посади. Як запобіжний захід, указом було передбачено обов'язкове

ознайомлення всіх чиновників з текстом законодавчого акта під розписку, щоб згодом ніхто не відмовлявся незнанням закону.

У даному указі було сказано наступне: "Понеже многие лихоимства умножились, между которыми и подряды вымышлены и прочие тому подобные дела, которые наружу вышли, о чем многие, якобы оправдывая себя, говоря, что сие незаконно было, не рассуждая того, что все то, что вред и убыток государству приключить может, суть преступления. И дабы вплоть плутам (которые ни во что иное тщатся, точию мины под всякое добро делать, а несытость свою исполнять) невозможно было никакой отговорки сыскать; того ради запрещается всем чинам, которые у дел поставлены, дабы не дерзали никаких посулов, и с народа собираемых денег брать торгами, подрядами и прочими вымыслами. А кто дерзнет сие учинить, тот весьма жестоко на теле наказан, всего имения лишен, шелмован и из числа добрых людей извержен и смертью казнен будет, то же следовать будет и тем, которые ему служили в том, и через него делали и кто ведали, а не известили, хотя подвластные или собственные его люди, не выкручиваясь тем, что страха ради сильных лиц или что его служитель, а дабы неведением никто не отговаривался велеть всем у дел будущим к сему указу приложить руки"[6,с.485-486].

У 1722 р. відповідно до указів Петра I була створена прокуратура як орган для контролю і нагляду за виконанням законів. В обов'язки генерал-прокурора входило: захист інтересів імператора, держави, церкви та громадян, які не можуть зробити це самі. Перед прокуратурою ставилося завдання: «Уничтожить или ослабить зло, проистекающее из беспорядков в делах, неправосудия, взяточничества и беззакония» [8]. 18 січня імператор призначив графа Павла Івановича Ягужинського першим генерал-прокурором Сенату. Представляючи його сенаторам, Петро I сказав: «Вот око мое, коим я буду все видеть».

Ця ж думка знайшла своє відображення і в указі від 27 квітня 1722 р. «О должности Генерал-прокурора»: «И понеже сей чин – яко око наше и стряпчий о делах государственных» [8]. Указ встановлював основні обов'язки і повноваження генерал-прокурора з нагляду за Сенатом і керівництва підлеглими органами прокуратури. Вони в будь-який час могли переглядати судові справи, вимагати відомості про виконання імператорських указів. Якщо в законах або регламентах виявляли недоліки, то генерал-прокурор пропонував Сенату їх виправити. Призначався генерал-прокурор самим імператором і звітував тільки перед ним.

Боротьбу із корупцією Петро I продовжив прийнятим 5 лютого 1724 р. указом «О различии штрафов и наказаний за государственные и партикулярные преступления». За допомогою даного указу, уряд намагався донести до службовців думку, що боротьба з хабарництвом є загальнодержавна справа та її успіх багато в чому залежить від службової бездоганності вищих чиновників, які повинні були стати прикладом для своїх підлеглих. Якщо підлеглі побачать, що їх начальник «лакомства ради погрешит», то вони його бояться не стануть і самі стануть вести себе подібним чином, що в результаті призведе до руйнування «и может быть государству... конечное падение» [1,с. 38-41].

Перемогти хабарництво виявилось завданням вкрай складним. Заходи, що вживалися, бажаного ефекту не давали. Корупціонерів били батогами, таврували, засиляли, але державні мужі навіть під страхом страти продовжували використовувати своє службове становище з метою особистої наживи.

Так, після багаторічного слідства був звинувачений в протизаконних діях і повішений сибірський губернатор Матвій Гагарін. Через три роки також за хабарництво четвертували фіскала Нестерова, який викрив Гагаріна. У підрядних махінаціях були викриті високопоставлені вельможі, які користувалися довірою царя. Адмірал Ф. Апраксин тричі притягувався до судової відповідальності, але і при доведеності вини були враховані його заслуги перед державою і він не був суворо покараний, обмежилися лише великим грошовим штрафом; канцлер Г. Головін, один із соратників Петра ще з кінця XVII ст.; О. Кікін перший начальник Санкт-Петербурзького адміралтейства був оштрафований і ненадовго відправлений на заслання.

Одним із головних джерел зловживань і розладу державного управління в Росії XVIII століття був імператорський двір, особливо родичі царя та наближені сановники. Багато з них не володіли достатніми якостями для управління державою, але мали великий вплив і вагу при дворі, наживали на цьому колосальні статки, сприяючи збагаченню своїх рідних і клеветів

[2,с.77]. Яскравим прикладом цього є сподвижник Петра Великого, практично перша особа в державі після імператора, Олександр Данилович Меншиков. Він був хабарником, казнокрадом і шахраєм. Завдяки його зусиллям скарбниця втрачала жахливі суми, рівні декільком річним бюджетам країни. Хоча О. Меншиков дбав і про процвітання держави, але ніколи не забував про свою кишеню.

Він був наближеним до імператора і мав можливість прискорювати вирішення багатьох питань, наприклад: отримання пріоритетного права на землю, досягнення необхідних постів, за що отримував подяку від чиновників нижчих по ієрархічній драбині.

Одним із джерел незаконного збагачення Меншикова була операція з поставками хліба в Санкт-Петербург. Дохід від операцій був чудовим - понад 60 відсотків прибутку, майже 50000 рублів. Хлібна справа Петру не сподобалася і двох подільників О.Меншикова, сенаторів Волконського і Опухтіна, висікли прямо в Сенаті, а самому Олександру Даниловичу вдалося вийти сухим з води і відбутися штрафом [9].

За прикладом вищих чинів, можливість нажити капітал за рахунок держави не упустили заводчики, купці та інші піддані. За розповідями сучасників, одного разу в Сенаті Петро пригрозив видати указ, за яким кожен, хто вкраде у скарбниці суму, на яку можна купити мотузку, буде повішений. Відоме зауваження з цього приводу генерал-прокурора П. Ягужинського: «Неужели вы хотите остаться императором без слугителей и подданных? Мы все воруюем с тем только различием, что один больше и приметнее, чем другой» [7,с.67-68]. І тому, імператору довелося змиритися.

Висновки з даного дослідження. Отже, слід зазначити, що за Петра I вперше стали боротися з корупцією системно. Були посилені не тільки кримінально-репресивні заходи, створені спеціальні контролюючі органи, а й була зроблена спроба вирішити цю проблему шляхом встановлення стабільної платні всім чиновникам. Було створено чітку структуру чисельних і компетентних органів державного управління.

Але незважаючи на те, що хабарників карали, державні мужі навіть під страхом страти продовжували використовувати своє службове становище з метою особистої наживи. Причиною цього є давня традиція брати і давати хабаря, яка тягнеться ще із самого початку виникнення держави. Також незважаючи на те, що хоч і було встановлено однакове для всіх покарання за хабарництво, в реальності це не виконувалося, прикладом слугує Олександр Меншиков та інші високопоставлені особи, які відбулися лише невеликими штрафами, хоч і мали б поплатитися життям за свої злочини, щоб стати уроком для решти чиновників.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Анциферов К. Взятничество в истории русского законодательства (до периода сводов) // Журнал гражданского и уголовного права. СПб., 1884. Кн. 2. С. 1–54.
2. История государства и права СССР. Том 1. Свердловск, 1971. – 203 с.
3. Ключевский В.О. Терминология русской истории. Соч. в 9 т. Т. 4. М.: Правда, 1989. – 180 с.
4. Российское законодательство X-XX веков. В 9 т. Т. 4: Законодательство периода становления абсолютизма / Отв. ред. А. Г. Маньков. – 1986. – 512 с.
5. Соловьев С.М. Сочинения: В 18 кн. Кн.7: История России с древнейших времен.Т.13–14 / Отв.ред.: Иванов Н.А. – М.: Голос; Колокол – Пресс, 1997. – 746 с.
6. Соловьев С.М. Сочинения: В 18 кн. Кн.9: История России с древнейших времен.Т.17–18 / Отв.ред.: Иванов Н.А. – М.: Голос; Колокол – Пресс, 1998. – 708 с.
7. Чашин А.Н. Коррупция в России: стратегия, тактика и методы борьбы [Текст] / А. Чашин. - Москва : Дело и Сервис, 2009. - 205 с.
8. Звягинцев А. Г. От первого прокурора России до последнего прокурора Союза [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://history.wikireading.ru/150244> (відвідано: 19.11.2018).
9. Филиппова Е. М. Взятка. Победит ли коррупция Россию / Филиппова Е.М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://public.wikireading.ru/126681> (відвідано: 5.04.2018).

Відомості про автора

Золотун Олена Юріївна – бакалавр історико-соціологічного факультету Рівненського державного університету; 0683120517; zolutunolena2017@gmail.com; науковий керівни: доцент кафедри всесвітньої історії Северова Ольга Владиславівна; сертифікат: Так; про конференцію дізналася від наукового керівника.

Галузь: «Методика навчання і виховання»

ВПЛИВ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ РУХІВ НА ЗАГАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Барило Світлана Богданівна
доцент, кандидат педагогічних наук
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
місто Івано-Франківськ

***Анотація.** У статті розглядаються питання музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку. Аналіз наукової літератури та досвід вихователів ДНЗ засвідчують, що для успішного розвитку дошкільників необхідно використовувати широкий спектр музично-ритмічних рухів, вправ, які забезпечують загальний розвиток дітей, покращують їхнє самопочуття, розвивають інтерес та любов до музики.*

***Ключові слова:** музично-ритмічні рухи, вправи, загальний розвиток, діти дошкільного віку вихователь ДНЗ.*

Виховання музикою є найдоцільнішим спрямуванням на розвиток дитини дошкільного віку, пов'язується з його загальним розвитком, здійснюється у контексті становлення цілісної особистості. Використання різних видів музичної діяльності, зокрема, музично-ритмічних рухів, у повсякденному житті дитячого садка сприяє розвитку музичних і пізнавальних здібностей дітей, активізує мислення, увагу, розвиває уяву, фантазію, виховує активність, дисципліну, покращує моторику та загальний стан організму. Головним напрямком роботи над музично-ритмічними рухами є систематичний музичний розвиток дітей.

На думку багатьох учених музично-ритмічна діяльність впливає на фізіологічні процеси, оскільки рухи, вправи, таночки, ігри під музику здатні прискорити чи уповільнити темп дихання та серцебиття. Уповільнення пульсу приводить до стану спокою чи задоволення, його прискорення – до втоми й незадоволення [6].

Слід зазначити, що музично-ритмічні рухи зміцнюють дитячий організм, покращують дихання, кровообіг, збуджують нервову систему і викликають посилену діяльність вищих відділів головного мозку, що, в свою чергу, покращує асоціативні, інтелектуальні і вольові процеси. Більшість рухів, на яких побудовані музичні ігри, вправи, таночки, хороводи – це основні рухи (ходьба, біг, стрибки, підскоки, повороти, кружляння). Вони сприяють зміцненню м'язів ніг, рук, виробленню правильної постави, ритмічності тощо. Окрім цього, рухи, які виконуються під музику, завжди супроводжуються емоційним підйомом і тому позитивно впливають на загальний стан організму і здоров'я дошкільників.

Музично-рухові вправи, ігри, поліпшуючи якість рухів дітей, роблячи їх більш виразними, пружними, пластичними, водночас допомагають орієнтуватися в просторі, розвивають кроки, стрибки, підскоки, біг тощо, впливають на розвиток музичності, особливо на розвиток відчуття ритму.

Вихователь у своїй роботі може використовувати різноманітні методики, системи, концепції і технології музично-ритмічного виховання, серед яких слід окремо виділити концепцію К. Орфа, музично-ритмічну систему Е. Ж. Далькроза, систему музичного виховання Л. Виноградова, музично-педагогічну технологію «ПіснеЗнайка» та ін.

Зокрема, велику увагу розвитку музично-ритмічної діяльності дітей приділяв відомий німецький педагог, композитор К. Орф, який у своїй п'ятитомній антології під назвою «Шульверк» розробив музично-педагогічну концепцію творчого музикування. У роботі з дітьми дошкільного віку слід використовувати перший том «Шульверка», в якому можна вибрати цікаві забавлянки та ігрові пісні, а також ритміко-мелодійні вправи, які сприятимуть «...розширенню музично-ритмічного досвіду дитини щодо використання різноманітних рухів та відчуття власного тіла [4, с. 46].

Слід зазначити, що в музичному розвитку дошкільників широко використовують різноманітні рухи, вправи, ігри, таночки, в основному на музичних заняттях, хоча вихователі у повсякденному житті дітей теж може застосовувати окремі елементи музично-ритмічної діяльності, запозичені з «Шульверка», насамперед «жести, що звучать». Цей термін вперше використав Гульнід Кетман, який є співавтором «Шульверка». «Жести, що звучать – це ритмічна гра звуками власного тіла, гра на його поверхнях: плескання, ляскання по стегнах, по грудях, притупування ногами, клацання пальцями... Для кожного з жестів існують варіанти виконання. Плескання: дзвінки – усією долонею, тихі – зігнутими долонями, удари верхніми частинами кистей, удари декількома пальцями по нижній частині кисті. Також можна використовувати потирання долонями, фалангами зігнутих пальців, нігтями. Притупування: усію стопою, п'ятою, носком. Ляскання: по колінах, по грудях, по боках. Клацання: пальцями у повітрі, по колінах, по надутих щоках.» [4, с. 39]. Жести, що звучать пізніше можна використовувати в музично-ритмічних іграх, а також комбінувати з різними рухами у просторі, такими як крок, стрибки, повороти.

У своїй практичній роботі вихователі може звернутися до творчості відомого швейцарського педагога і музиканта Е. Ж. Далькроза, який є автором системи музично-ритмічного виховання. Його ритмопластичні вправи та ігри під музичний акомпанемент «Качки, чаплі та павичі», «Хвилі на морі», «Що падає з неба», «Тихо-гучно», «Зернятко-квітка» та ін. позитивно впливають на розвиток фізичних навичок, необхідних у руховій реалізації музики, покращують слухові уявлення, а також формують відповідні рухові реакції на музику.

Для роботи з дошкільниками можна використати музично-педагогічну технологію «ПіснеЗнайка», створену кандидатом медичних наук, президентом Міжнародного інноваційного центру гармонійного розвитку людини Н. Яновською. Дана технологія спрямована на вирішення завдання гармонізації вищої нервової діяльності, урівноваження психоемоційної сфери дітей і педагогів, поліпшення їхнього здоров'я, розвитку їх здібностей і талантів. Її вважають інноваційною медико-педагогічною технологією, яка отримала ще одну назву музикотерапевтична педагогіка.

При використанні зазначеної технології, у дітей дошкільного віку помітно зменшується навантаження на кістково-м'язову систему, розвивається рухова активність, гармонізується емоційний стан. Дана технологія розрахована для дітей молодшого шкільного віку, але окремі пісні та музичні фільми «ПіснеЗнайки» можна застосувати для дітей старшого дошкільного віку, поєднуючи їх з музичними іграми, хороводами, музично-ритмічними вправами. Вихователі, за допомогою «ПіснеЗнайки» може одночасно розвивати, навчати дітей, оздоровлювати їх та відпочивати разом з ними.

Необхідно зазначити, що музично-ритмічні рухи, які є основою музичних ігор і таночків, займають чинне місце у житті дошкільників. Рухова діяльність дітей у грі залучає до роботи різні м'язи, сприяючи м'язовому навантаженню і попереджаючи стомлення. Окрім цього, зміст, характер рухів у грі визначаються музикою, що впливає на розвиток музичних здібностей дітей, виховання дружніх стосунків між ними, а також формування культури поведінки тощо. Під час музичної гри дошкільники передають у діях образи тих чи інших персонажів, відповідно до характеру музики, що сприяє поліпшенню їхнього настрою та емоційного стану. Таночки розвивають творчість, естетичні прояви. Вони більш складні, ніж вправи й ігри та вимагають поступового засвоєння танцювальних рухів.

Слід відмітити, що танцювальні рухи та композиція танцю, які вихователі може використати у своїй роботі, не повинні бути складними, адже діти витрачають багато зусиль на їх вивчення та виконання, стомлюються, а це зменшує естетичне задоволення і радість. Тому танцювальні рухи мають бути простими і доступними для дітей.

Отож, у процесі розучування і виконання різноманітних таночків і хороводів у дошкільників розвивається рухлива координація, гнучкість та стійкість тіла, формується точність і краса танцювальних рухів (легкий крок, ритмічна ходьба, легкий біг на носочках, стрибки, повороти, кружляння тощо). При цьому відбувається розвиток мимовільного запам'ятовування, уваги, спостережливості, знімається розумова втома, відбувається покращення дихання, постави, поліпшується загальний емоційний та фізичний стан.

Вихователь має пам'ятати, що музично-ритмічна діяльність дітей дошкільного віку буде успішною, якщо навчання елементів танцювальних рухів здійснюється у поєднанні з іграми, вправами, виконанням творчих завдань. Саме рух є способом активізації музичного сприйняття, розвитку чутливості та емоційного ставлення до музики.

Отже, музично-ритмічні рухи сприяють розвитку музично-творчих здібностей, загальної координації, орієнтуванні в просторі, а також розвивають увагу, зосередженість, пам'ять, витримку, фізичні, моральні, естетичні якості. Єдність музики і руху впливає на загальний розвиток дошкільників: забезпечує музичний розвиток, розвиток рухових навичок та управління рухами. Музичний розвиток включає розвиток музичного слуху, музично-сенсорних здібностей, підпорядкування рухів музиці, засвоєння музичних знань. Розвиток рухових навичок включає ходьбу, марширування, крокування, підстрибування, плескання, ляскання, кружляння, рухи з предметами, елементи таночків. Управління рухами включає вміння змінювати характер і напрям руху, швидко та точно зупинитись, поєднувати та комбінувати рухи.

Підсумовуючи висловлене вище, треба зазначити, що вплив музично-ритмічних рухів на загальний розвиток дошкільників ще недостатньо вивчений і потребує наукових досліджень у цьому напрямку, а також постійного наукового пошуку для вивчення і використання різних концепцій, систем і технологій у практичній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу.

Література:

1. Вільчаковський Е. С., Денисенко Н. Ф., Шевченко Ю. М. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128 с.
2. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини. К.: Муз. Україна, 1978. 255 с.
3. Виноградов Л. В. Развитие музыкальных способностей у дошкольников. СПб.: Речь, Образовательные проекты. М.: Сфера, 2009. 160 с.
4. Завалко К. Фір С. Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник. Під заг. редакцією К. В. Завалко. Чернігів: ПАТ «ПВК» Десна», 2018. 162 с.
5. Куценко Л. Ефект Моцарта, або звуковий вітамін С. *Дефектологія*. 2002. № 1. С. 9-12.
6. Чепіга М., Чепіга С. Стимуляція здоров'я та інтелекту. К.: Знання, 2006. 347 с.

Галузь: «Мовознавство»

CRISIS: СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ЗНАЧЕННЯ

Ніна Добрич
студентка, магістрант
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Україна, м.Житомир
Науковий керівник: Рудик І.М., доцент, канд. філол. наук.

Лексичне значення є одним із найважливіших інструментів закріплення в мові результатів пізнавальної діяльності людства. За його допомогою відбувається фіксація когнітивних процесів, накопичення відомостей про певні предмети чи явища з метою комунікації або для передачі інформації від покоління до покоління. Проблему вивчення семантичної структури

слова й семантичної структури значення активно досліджують представники таких філологічних дисциплін, як стилістика, семасіологія, прагмалінгвістика, когнітивна лінгвістика та ін. Саме такий стійкий інтерес сучасної лінгвістики до проблем аналізу лексико-семантичної системи мови зумовлює **актуальність** представленої дослідження. **Мета** статті полягає у дослідженні семантичної структури значення іменника «криза», аналізі його ключових ознак та виділенні ядра і периферії цього поняття.

Згідно визначення А. Шумейкіної, «семантична структура значення – сукупність семантичних ознак, або сем, що перебувають у певних зв'язках між собою, формуючи ядро та периферію значення слова» [3, с. 62].

У сучасній літературі існує велика кількість суперечливих поглядів щодо визначення сутності поняття «криза». Поняття «криза» (від грецького *krisis* – поворотний пункт, рішення) – це різкий крутий перелам, скрутне становище [1].

Незважаючи на це, в процесі розвитку наукових досліджень, поняття «криза» набуло більш глибокого змістовного значення. На сьогоднішній день існує велика кількість визначень поняття «криза».

Так, *crisis* в Oxford Dictionary має наступне визначення:

- 1) a time of intense difficulty or danger: *the current economic crisis, the monarchy was in crisis;*
- 2) a time when a difficult or important decision must be made: *the situation has reached crisis point;*

3) the turning point of a disease when an important change takes place, indicating either recovery or death [7].

Аналізуючи ці визначення, виділяємо основні компоненти значення досліджуваного іменника:

- 1) intense difficulty, danger;
- 2) making a decision;
- 3) change in disease.

Згідно Longman Dictionary, іменник *crisis* визначається наступним чином:

1) situation in which there are a lot of problems that must be dealt with quickly so that the situation does not get worse or more dangerous: *The country now faces an economic crisis;*

The prime minister was criticized for the way in which he handled the crisis;

the current debt crisis;

a major political crisis;

I was relieved that we had averted yet another financial crisis;

The car industry is now in crisis;

He doesn't seem to be very good at crisis management.

2) a time when a personal emotional problem or situation has reached its worst point: *an emotional crisis;*

In times of crisis, you find out who your real friends are;

He seems to be going through a crisis;

She has reached a crisis point in her career;

Both parties experienced an identity crisis (=feeling of uncertainty about their purpose) at the end of the '90s [5].

Таким чином, в словнику Longman Dictionary реєструємо появу нових компонентів значення іменника *crisis*:

- 1) необхідність діяти швидко (dealing quickly);
- 2) присутність емоційної складової (emotional problem or situation).

Відповідно до Collins Dictionary, a crisis is

1) a situation in which something or someone is affected by one or more very serious problems: *Natural disasters have obviously contributed to the continent's economic crisis;*

He had made arrangements for additional funding before the company was in crisis;

...children's illnesses or other family crises;

He's having a mid-life crisis;

...someone to turn to in moments of crisis;

- 2) a crucial stage or turning point in the course of something, esp in a sequence of events or a disease;
- 3) an unstable period, esp one of extreme trouble or danger in politics, economics, etc;
- 4) a sudden change, for better or worse, in the course of a disease;
- 5) an intensely painful attack of a disease;
- 6) a turning point in the course of anything; decisive or crucial time, stage, or event;
- 7) a time of great danger or trouble, often one which threatens to result in unpleasant consequences [4].

Таким чином, за даними словника Collins Dictionary, ключовими компонентами значення іменника *crisis* є:

- 1) effect of one situation on something;
- 2) turning point;
- 3) unstable period;
- 4) sudden change in disease;
- 5) attack of a disease;
- 6) a time of danger or trouble.

Macmillan Dictionary реєструє наступні значення іменника *crisis*:

- 1) an urgent, difficult, or dangerous situation: *a period of economic/financial/political crisis*;
We admit that the nursing profession is in crisis;
- 2) a dangerous situation in someone's personal or professional life when something could fail:
He's the kind of person who copes well in a crisis;
- 3) a time when a disease starts to get better or worse very suddenly [6].

Отже, основними компонентами значення іменника *crisis* за даними Macmillan Dictionary є:

- 1) dangerous situation;
- 2) concerning personal or professional life;
- 3) change in disease.

Таким чином, проаналізувавши виокремлені компоненти значення іменника *crisis*, виділимо ядро та периферію у його значенні.

Ядро – це основне, найбільш важливе значення. Ядерне значення зазвичай виражає постійні ознаки предмета або явища. Ядро має широке значення і відрізняється від елементів периферії більшою регулярністю і частотністю використання [2]. Таким чином, до ядра значення слова *crisis* відносимо такі ознаки:

intense difficulty, danger;
a time of danger or trouble;
dangerous situation;
dealing quickly;
change in a disease,

які тлумачать кризу як період або ситуацію, які є складними або небезпечними і потребують негайного вирішення, а також зміни під час перебігу хвороби.

Периферійне значення є менш важливим, непостійним, виражає ознаки, які не є основними для нього. Периферійне значення слова також є дуже важливим, його часто використовують в мові для створення образності і експресивності, як основу для утворення переносних значень, розширення номінативних можливостей слова. Однак межа між ядром та периферією нечітка, розмита внаслідок складних семантичних відношень [2]. Так, в значенні слова *crisis*, периферійними будуть ознаки, які пояснюють кризу як переломний момент, необхідність прийняття рішення або впливу на будь-яку ситуацію (подію), які можуть призвести до покращення або, навпаки, до погіршення ситуації: *turning point*; *unstable period*; *making a decision*; *emotional problem or situation*; *effect of one situation on something*.

Термін криза в англійській мові не обмежується лише одним словом *crisis* – він має широкий синонімічний ряд. Так, у Oxford Dictionary of Synonyms наведено наступні синоніми до слова *crisis*:

catastrophe, calamity, cataclysm, emergency, disaster, critical point, decisive point, turning point, crossroads, critical period, crux, climax, climacteric, culmination, height, head, moment of

truth, zero hour, point of noreturn, rubicon, crisis situation, depression, difficulty, dilemma, event, exigency, extremity, landmark, mishap, predicament, quagmire, strait, unrest, change, confrontation, crunch, deadlock, dilemma, impasse, mess, pressure, situation, trouble, contingency, corner, crossroad, embarrassment, entanglement, height, juncture, necessity, pass, puzzle, trauma, trial, urgency, big trouble, hour of decision [8].

Отже, аналіз структури значення «криза» дозволяє виділити ядерні та периферійні семантичні ознаки. Ядро поняття «криза» постійне і містить наступні ознаки: *intense difficulty, danger; a time of danger or trouble; dangerous situation*. До периферії належать ознаки, які не є основними для цього поняття (*turning point; unstable period; making a decision; emotional problem or situation; effect of one situation on something*) і можуть використовуватися для створення образності та експресивності.

Література:

1. Бреник І.В. Виділення ядерної та периферійної зон в межах ЛСП прикметників позитивних емоцій в англійській мові. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_NNP_2009/Philologia/50492.doc.htm
2. Стернин И. А.. Контрастивная лингвистика. Проблемы теории и методики исследования., 2007. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://knigi.link/lingvistika_1407/yadro-periferiya-znachenii-62795.html
3. Шумейкіна Алла Сучасний підхід до аналізу семантичної структури багатозначного слова – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.pnpu.edu.ua/files/nv/rk/rk20091.pdf>
4. Collins Dictionary – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/crisis>
5. Longman Dictionary – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/crisis>
6. Macmillan Dictionary – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/crisis>
7. Oxford Dictionary – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/crisis>
8. Oxford Dictionary of Synonyms – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.thesaurus.com/browse/crisis>

Галузь: «Фінанси»

ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Барабаш Надія Максимівна
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

Активна роль держави в соціально-економічному житті суспільства, здійсненні соціальних перетворень можлива лише за рахунок розвитку місцевих бюджетів. Місцеві бюджети – найчисельніша ланка бюджетної системи України, яка, відповідно, є її фундаментом. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у перерозподілі внутрішнього валового продукту, фінансуванні публічних послуг, передусім соціальної спрямованості, здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення.

Прогнозування доходів місцевих бюджетів є важливою складовою бюджетного процесу України. Отже, від якості та своєчасності прогнозування доходів місцевих бюджетів залежить обсяг фінансових ресурсів, що залучаються для забезпечення виконання покладених на державу функцій і завдань. Прогнозування доходів місцевих бюджетів потребує аналізу результатів і перспектив соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Виваженість і результативність прогнозування та планування доходів бюджету суттєво впливає на обсяги бюджетних видатків.

Підвищення якісного рівня прогнозування доходів місцевих бюджетів сприятиме результативності інституційних змін бюджетної системи.

Прогнозування доцільно розглядати як комплексний адаптивний процес реалізації регуляторного механізму фінансової політики України, у межах якої здійснюється сукупність відповідних заходів щодо формування, регулювання, контролю та моніторингу системи бюджетних показників з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку країни і сукупного впливу зовнішніх чинників на збалансованість та стійкість бюджетної системи.

Прогнозування дохідної частини бюджету є важливим і необхідним етапом бюджетного процесу, який певним чином дозволяє визначити стратегічні напрями розвитку бюджетно-податкового регулювання, особливості формування бюджетних доходів у територіальному та галузевому аспектах, показник кореляції між рівнем оподаткування за окремими податками і обсягом податкових надходжень, що сприяє підвищенню дієвості бюджетної політики [3].

Наповнення місцевих бюджетів залежить від організації місцевими органами виконавчої влади комплексного процесу, спрямованого на підвищення економічної бази надходжень, вирівнювання податкового навантаження на платників, легалізації діяльності виробників, підвищення дисципліни адміністрування податків. Одна з найскладніших проблем системи управління — передбачити майбутнє і віднайти ефективні рішення в умовах невизначеності. Інструментом мінімізації невизначеності слугує прогнозування, а прогнозом називають науково обґрунтований висновок про майбутні події, про перспективи розвитку процесів, про можливі наслідки управлінських рішень [2].

На сьогодні існує багато методів прогнозування, серед яких важко оцінити який із них ефективніший, а який – ні, тому важливо їх систематизувати.

Методи прогнозування доходів поділяються на: метод експертних оцінок; метод прямого перерахунку; метод екстраполяції; економетричне прогнозування.

Планові та фактичні показники місцевих бюджетів наведені на рисунку

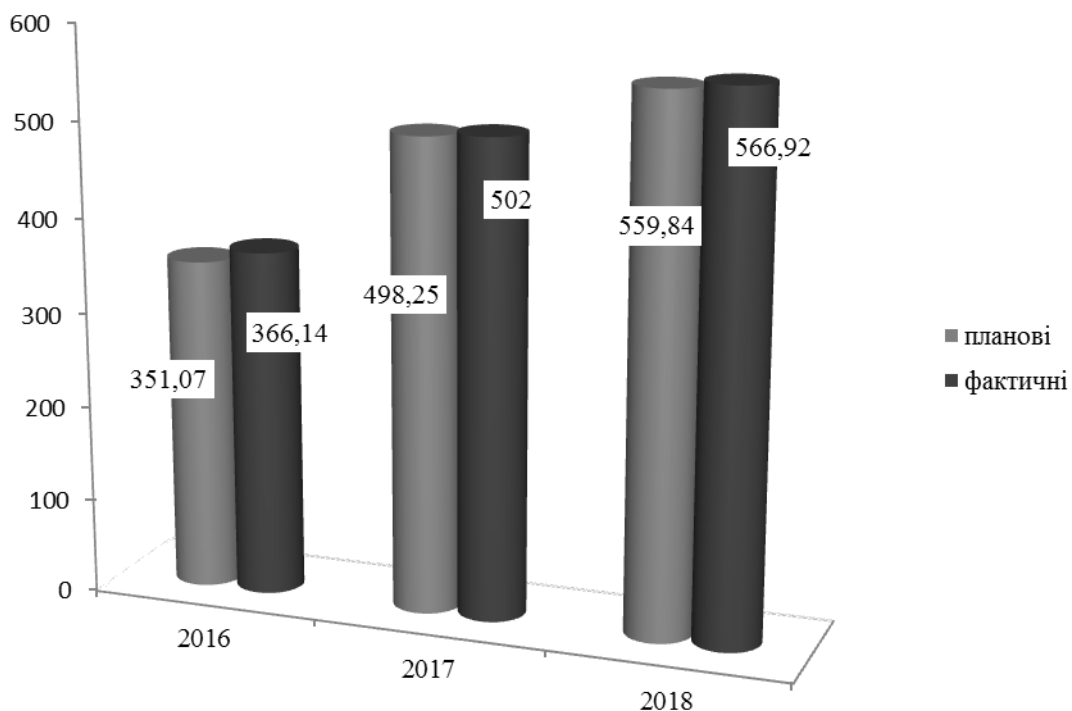

Рис. 1 - Доходи місцевих бюджетів України, млрд. грн.

На рисунку 2.1 представлена динаміка планових та фактичних надходжень до місцевих бюджетів України за період 2016-2018 років, яка демонструє перевиконання планових показників.

Отже, прогнозування дохідної частини бюджету відіграють відповідальну роль у бюджетному механізмі України. Якість прогнозування податкових надходжень, як складової

доходів місцевих бюджетів на сьогодні є одним із головних напрямів наукових досліджень у фінансовій сфері та важливим завданням державної бюджетної політики. Бюджетним кодексом не визначено чіткий механізм щодо аналізу відповідності прогнозованих показників плановим. Через це вже в наступному за плановим бюджетному періоді існують значні розбіжності між прогнозованим та плановими показниками і, тим паче, з фактичними даними виконання бюджету. Ліквідування даного недоліку може позитивно вплинути на реальність планування доходів місцевого бюджету в Україні.

Література

1. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Удосконалення механізму управління бюджетними видатками в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. №3. С. 13-16.
2. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Application of cluster analysis to determine the level of the budget potential of the Ukrainian regions // Науковий вісник Полісся. 2018. № 2. С. 179-185.
3. Міронова Л.О., Моїсеєнко О.В. Фінансовий потенціал регіону: теоретичний аспект // Вісник ДДФА. 2013. №2. С. 141-149.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Захаренко Л.Л.
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

Однією з найважливіших цілей державної фінансової політики є створення ефективної податкової системи. Податкова система – це сукупність встановлених у країні податків, які взаємопов'язані, органічно доповнюють один одного і не суперечать системі в цілому та іншим її елементам [1].

В.Вишневецький характеризує податкову систему не лише як сукупність податкових законів, але й як інститут, що включає специфічний соціальний прошарок фінансових спеціалістів; правила і традиції бухгалтерського обліку, створені державою фіскальні та фінансові установи; формальні і неформальні процедури, пов'язані з обрахуванням, сплатою і розподілом визначених законодавством обов'язкових платежів [2].

У ст 4 Податкового кодексу визначені основні принципи податкового законодавства, зокрема щодо правового регулювання встановлення та справляння конкретних видів податків, і щодо їх адміністрування. Податковий механізм можна розглядати як конкретний спосіб функціонування його елементів у системі управління податковим процесом, через які реалізуються економічні інтереси суб'єктів податкових відносин. Складові податкового механізму на макро- і мікроекономічному рівнях мають деякі відмінності, а саме: суб'єктом реалізації податкового механізму на макроекономічному рівні є держава, а на мікроекономічному рівні – господарюючий суб'єкт; об'єктом управління на макроекономічному рівні є податкові доходи бюджетної системи, а на мікроекономічному рівні – сукупність податкових зобов'язань і податкових платежів платника податків.

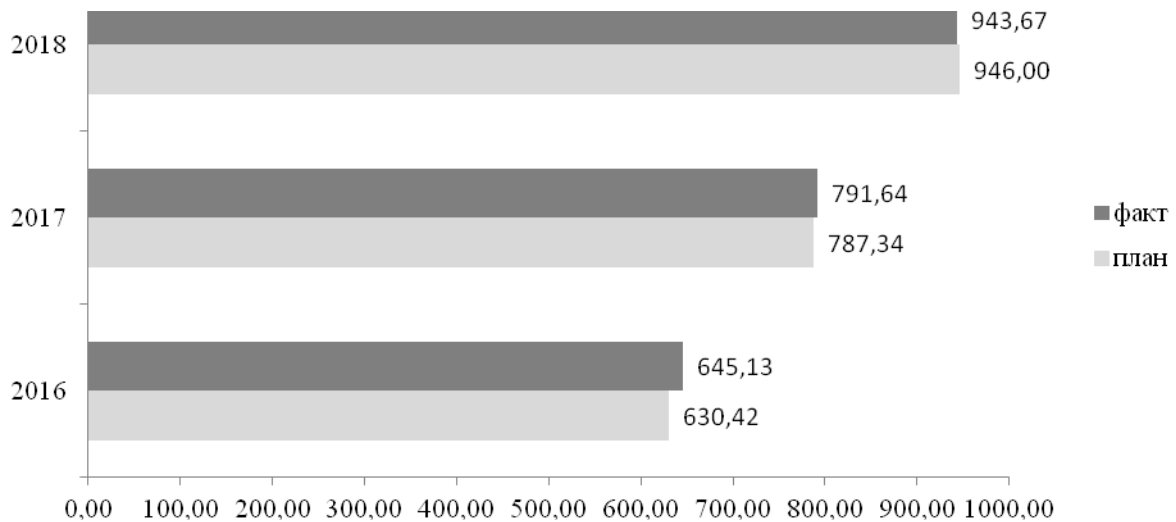
Таблиця 1

Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України, млрд. грн.

	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2016 р. (+,-)
Загальний фонд	99,13	95,56	95,67	-3,46
Спеціальний фонд	0,87	4,44	4,33	3,46
Всього	100	100	100	

У 2018 році частка податкових надходжень загального фонду Зведеного бюджету України скоротилася в порівнянні з 2016 роком на 3,46 відсоткових пункти. Відповідно, податкові надходження спеціального фонду Зведеного бюджету України збільшилися.

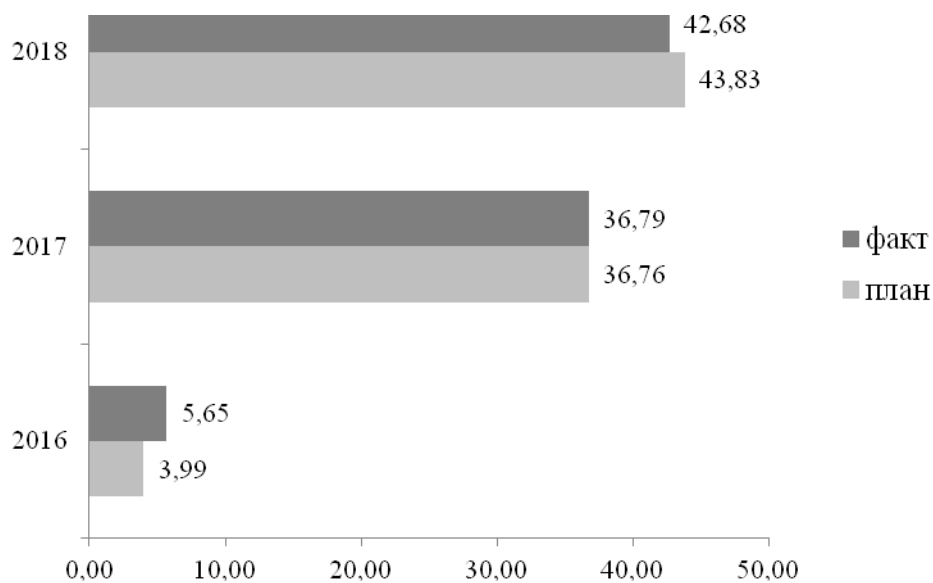
Планові та фактичні податкові надходження загального фонду Зведеного бюджету України наведені на рисунку 1.

Рис. 2. Планові та фактичні податкові надходження загального фонду Зведеного бюджету України, млрд. грн.

Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки. Особливої актуальності проблеми формування і функціонування ефективної податкової політики набувають в умовах інтеграційних процесів.

Використання податків як фінансових важелів ґрунтується на запровадженні різноманітних інструментів регулювання економічних пропорцій, забезпечення необхідного рівня соціальних гарантій тощо. Для будь-якої держави з ринковою економікою податки є своєрідним важелем регулювання та попередження негативних тенденцій в економіці. Податки є своєрідним механізмом, що забезпечує взаємозв'язок між загальнодержавними інтересами та інтересами окремих суб'єктів господарювання. Саме податки визначають характер взаємовідносин між підприємствами усіх форм власності з державним та місцевим бюджетами, з банківськими установами, державними органами виконавчої влади тощо.

Рис. 3. Планові та фактичні податкові надходження спеціального фонду Зведеного бюджету України, млрд. грн.

Ці питання активно обговорюються на самих різних рівнях, причому це викликано необхідністю визначення критеріїв економічної і соціальної значущості податкової політики і розробки на їх основі конкретних ефективних заходів і механізмів оподаткування, здатних надавати прямий вплив на економічну ситуацію в країні.

Література

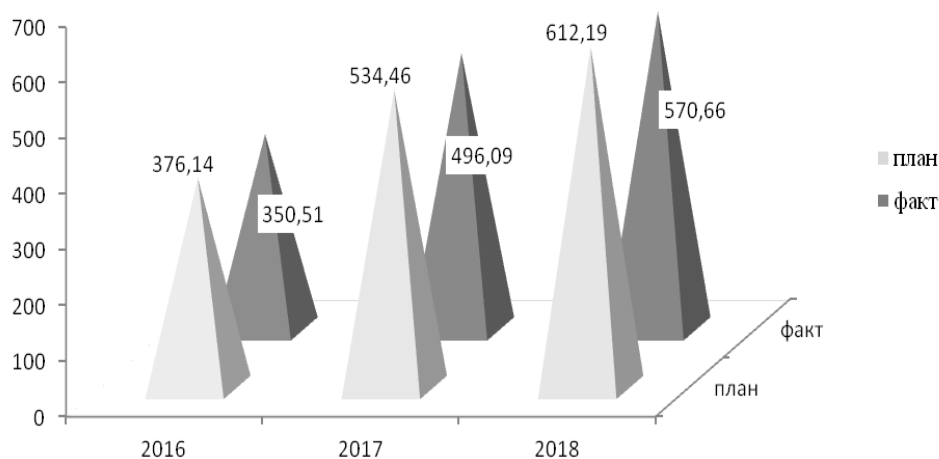
1. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. – URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
2. Міщенко Л. О. Оцінка сучасного стану та прогнозування показників місцевих бюджетів в Україні. Ефективна економіка. 2018. № 12. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6768> (дата звернення: 10.04.2019).
3. Міщенко Д.А. Оцінка сучасного стану інвестиційної активності у регіоні та шляхи її підвищення / Д.А. Міщенко, Л.О. Міщенко // Інвестиції: практика та досвід. .– 2014. – №23. – С. 6-9.
4. Піскова Ж.В. Формування системи показників фіскальної ефективності податків: теорія і практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/12/2-6-2-2016-30.pdf>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТУ

Мірзоян Катерина Айківна
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

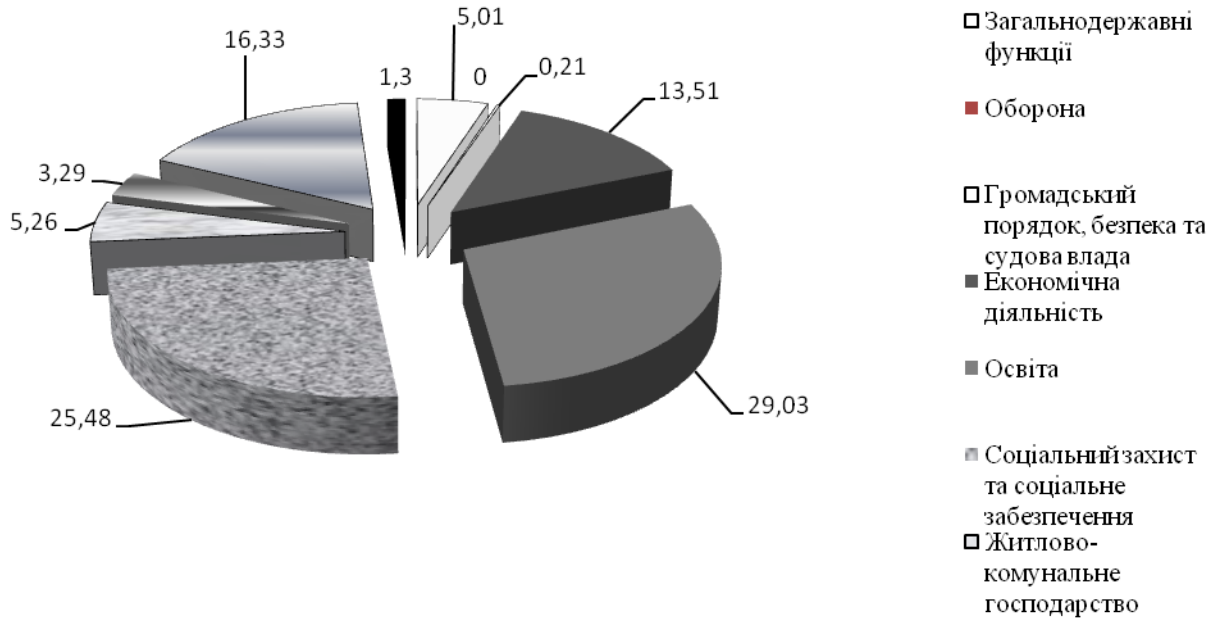
Пріоритетним завданням державної політики України, спрямованої на соціально-економічний розвиток суспільства, є переорієнтація на забезпечення високого рівня безпеки у соціальній сфері, що потребує науково обґрунтованої стратегії розвитку із залученням значного фінансування з урахуванням досвіду західних країн.

Співвідношення планових та фактичних видатків місцевих бюджетів України представлено на рисунку 1.

Рис. 1 Динаміка планових та фактичних видатків місцевих бюджетів України, млрд. грн.

Для визначення пріоритетних напрямів фінансування видатків з місцевих бюджетів проаналізуємо структуру видатків місцевих бюджетів України у 2018 р., яка наведена на рисунку 2.

Рис. 2. Структура видатків місцевих бюджетів України, 2018 р. %

Отже, онде із пріоритетних напрямів фінансування видатків місцевих бюджетів України є фінансування соціальної сфери. Водночас в Україні сьогодні соціальна сфера характеризується низьким ступенем задоволення основних життєво необхідних потреб більшості громадян, зростанням соціальної диференціації, погіршенням якості людського потенціалу, що несе в собі серйозну загрозу соціально-економічного розвитку країни [3]. Низька суспільна ефективність функціонування соціальної сфери «зумовлена переважно необґрунтованою монополією бюджетного фінансування, що викривлює цільові настанови діяльності таких установ, фіксує залежність масштабів їх ресурсного забезпечення від штучних бюрократичних оцінок, проте робить їх абсолютно незалежними від оцінки результатів їх функціонування безпосередніми споживачами» [2].

В сучасних умовах динамічного розвитку соціально-економічної системи України вагоме місце посідає соціальна сфера. Соціальна сфера пов'язана з процесами забезпечення життєдіяльності людини і суспільства, продукує економічні блага для задоволення потреб людини, відповідно, відображає як рівень і якість життя у суспільстві, так і рівень розвитку національної економіки.

Соціальна сфера як важлива сфера національної економіки України на даному етапі є складною і динамічною системою, у якій відбуваються кількісні і якісні зміни, ця система постійно змінює напрями розвитку і трансформації, проте сьогодні вона характеризується низькою ефективністю функціонування [4].

З позиції процесуального підходу до соціальної сфери Е.К. Зінь трактує як діяльність стосовно здійснення просторових процесів у суспільстві, впровадження раціональних форм організації життя людей з точки зору умов праці, побуту, відпочинку, розвитку особистості, відновлення життя, відтворення населення. Ця сфера, як зазначає науковець, безпосередньо пов'язана з політикою, економікою, соціологією, демографічними дослідженнями тощо [1].

Соціальна сфера характеризується важливими ознаками, що визначають сутність, зміст і специфіку її функціонування. З урахуванням цього ми можемо в узагальнюючому вигляді

схематично відобразити елементи, що забезпечують її відтворення, функціонування та розвиток, а саме: соціальні послуги та соціальні зв'язки й відносини між суб'єктами, підсистемами та органами управління; потреби, що лежать у центрі цих відносин.

Література

1. Карлін М.І. Бюджетна система України: навч. посібник / М.І. Карлін. –К.: Знання, 2008. – 428 с.
2. Міщенко Д.А. Удосконалення механізму управління бюджетними видатками в Україні / Д.А. Міщенко, Л.О. Міщенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017. – №3. – С. 13-16.
3. Міщенко Л.О. Формування і використання коштів місцевих бюджетів України в умовах децентралізації: теорія і практика. / Л.О. Міщенко // Ефективна економіка . - 2018. - №1.
4. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч.посібник / Ю.В. Пасічник. – К.: Знання – Прес, 2002. – 495 с.

СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Свистун Діана Володимирівна
Університет митної справи та фінансів
Дніпро

Державний фінансовий контроль є обов'язковим атрибутом економіки будь-якої держави. Державний фінансовий контроль – одна з найважливіших функцій державного управління, покликана виявляти відхилення від установлених норм, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та іншою державною власністю, оцінювати їх вплив на господарську діяльність, визначати причини їх появи та давати рекомендації органам державного управління [5].

Державний фінансовий контроль здійснюється в установленому законодавством порядку всією системою органів державної влади та місцевого самоврядування, в тому числі спеціальними контролюючими органами. Державний фінансовий контроль є однією із завершальних стадій управління фінансами і водночас він є необхідною умовою ефективності управління фінансовими відносинами в цілому [2]. Особливе місце державного фінансового контролю в загальній системі контролю як елемента в системі управління суспільними процесами зумовлюється його специфікою, що проявляється в контрольній функції самих фінансів. Об'єктивно властива фінансам здатність виражати специфічну сторону виробничо-господарської діяльності в будь-якій сфері робить фінансовий контроль всеохоплюючим і всеосяжним [1].

Державний фінансовий контроль є одним із видів фінансового контролю. Вчені вважають, що залежно від суб'єкта, що здійснює контроль, фінансовий контроль поділяється на: державний; муніципальний; громадський; аудиторський [4].

Наукові підходи до визначення поняття «фінансовий контроль» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Наукові підходи до визначення поняття «фінансовий контроль»

№	Автор/ джерело	Визначення
1.	Булгакова С.О.	Фінансовий контроль – це система органів і заходів з перевірки законності та цілеспрямованості дій у галузі утворення, розподілу й використання грошових фондів держави та органів місцевого самоврядування, одна з форм державного контролю, що сприяє забезпеченню законності охорони власності, правильному ефективному й економічному використанню бюджетних, власних коштів і допомагаючи виявляти порушення фінансової дисципліни.

2	Василик О.Д.	Фінансовий контроль – елемент системи управління фінансами, особлива сфера вартісного контролю за фінансовою діяльністю всіх економічних суб'єктів (держави, регіонів, підприємств та організацій), дотримання фінансово-господарського законодавства, доцільності витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій.
3	Дрозд І.К., Шевчук В.О.	Фінансовий контроль визначено як функцію управління своєю активною позицією, яка проявляється не тільки у виявленні відхилень від нормативних величин, а й у використанні результатів контролю для підтримання динамічної рівноваги всієї системи управління за допомогою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.
4	Кириленко О.П.	Фінансовий контроль – це один з елементів управління фінансами; особлива діяльність по перевірці правильності вартісного розподілу валового національного продукту, утворення і витрачання фондів грошових коштів.
5	Опарін В.М.	Фінансовий контроль являє собою сукупність видів, форм і методів перевірки законності і доцільності здійснення фінансових операцій та реалізації на цій основі завдань фінансової політики. Отже, фінансовий контроль зв'язаний з реалізацією фінансової політики як безпосередньо, так і через контроль за фінансовою діяльністю окремих суб'єктів.
6	Юрій С.І., Стоян В.І., Мац М.Й.	Фінансовий контроль – це комплекс заходів, що вживаються законодавчими і виконавчими органами влади всіх рівнів, а також спеціально створених установ, для забезпечення законності та ефективності формування, володіння та використання фінансових ресурсів з метою захисту фінансових інтересів держави, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та громадян, а також успішного досягнення поставлених цілей у сфері фінансів.

Отже, основними завданнями державного фінансового контролю є:

- виявлення на підконтрольних об'єктах порушень принципів законності, ефективності, доцільності й економії при формуванні та використанні державних фінансових та матеріальних ресурсів, відхилень від прийнятих норм, стандартів на найбільш ранній стадії;
- попередження фінансових правопорушень;
- притягнення винних до відповідальності, забезпечення відшкодування заподіяних збитків;
- вжиття заходів щодо запобігання таким правопорушенням у майбутньому.

Отже, необхідною умовою системності фінансового контролю є дієва законодавча база, яка забезпечувала б його легітимність і цілісність, чітко визначала взаємозв'язки всіх елементів його системи. Діюча нормативно-правова база у сфері фінансового контролю не є досконалою, а досить розрізнена у підходах та принципах із протиріччями в законодавчих актах [3].

Література

1. Контроль у бюджетних установах: теорія та практика: монографія / Л.В. Дікань, О.В. Кожушко, Ю.О. Лядова та ін.; за заг. ред. канд. екон. наук, професора Л.В. Дікань. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2016. – 332 с.
2. Міронова Л.О., Моїсеєнко О.В. Фінансовий потенціал регіону: теоретичний аспект // Вісник ДДФА. 2013. №2. С. 141-149.
3. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Application of cluster analysis to determine the level of the budget potential of the Ukrainian regions // Науковий вісник Полісся. 2018. № 2. С. 179-185.
4. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Фінансування соціального захисту і соціального забезпечення в Україні // Економічний простір. 2016. № 108. С. 148-155. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_108_16.

5. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: монографія / В.Ф. Піхоцький. – Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2014. – 336 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Шаруда Ольга Михайлівна
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

На сучасному етапі розвитку бюджетної системи формування достатнього обсягу доходів державного бюджету і забезпечення ефективного їх використання набувають особливого значення. Державний бюджет – це невід’ємний елемент бюджетної системи кожної країни та важливий інструмент реалізації економічної та соціальної політики держави.

Державні доходи (доходи державного бюджету) – це сукупність грошових відносин, які складаються між державою, фізичними та юридичними особами в процесі витягу й акумуляції частини вартості ВВП у загальнодержавний фонд (бюджет) з метою подальшого використання цих коштів, тобто для виконання державою своїх функцій.

Доходи бюджету є частиною централізованих фінансових ресурсів держави, які використовуються для виконання нею відповідних функцій. Тобто, доходи державного бюджету є фінансовою базою діяльності держави [4].

Державний бюджет складається з загального фонду та спеціального. При вивченні доходів загального фонду державного бюджету ми використали графічний метод дослідження, побудувавши діаграму, зображену на рисунку 1. Порівняння планових та фактичних доходів загального фонду державного бюджету України дозволяє зробити висновок про зростання їх суми, як планової, так і фактичної. У 2016 році планові доходи дорівнювали 575,63 млрд. грн., а фактичні – 574,66 млрд. грн.

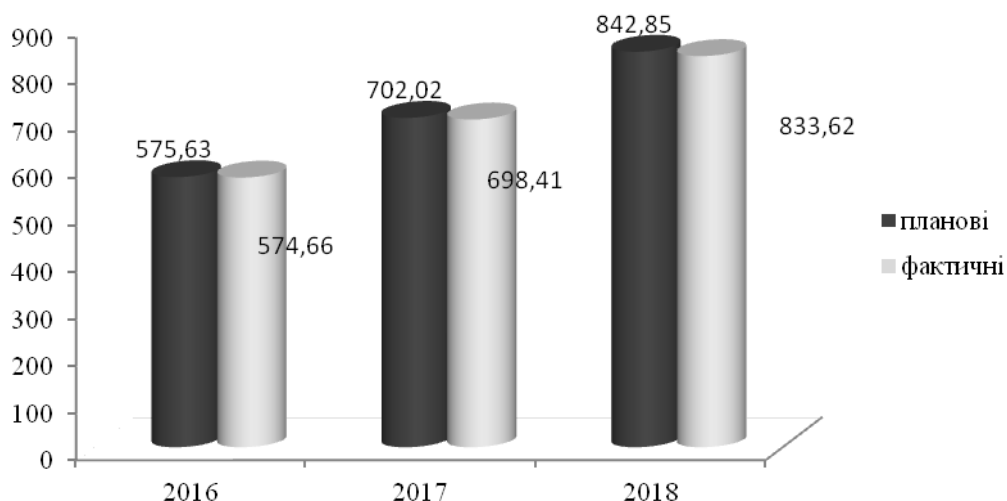

Рис. 1 Динаміка планових та фактичних доходів загального фонду державного бюджету України, млрд. грн.

У 2017 році планові доходи зростають на 126,39 млрд. грн., а фактичні – на 123,75 млрд. грн. Найбільше зростання відбулося у 2018 році – планові доходи зросли на 140,83 млрд. грн., а фактичні на 135,21 млрд. грн. в порівнянні з попереднім роком.

Якщо аналізувати увесь період, то зростання складає 267,22 млрд. грн. за плановими доходами та 258,96 млрд. грн. за фактичними.

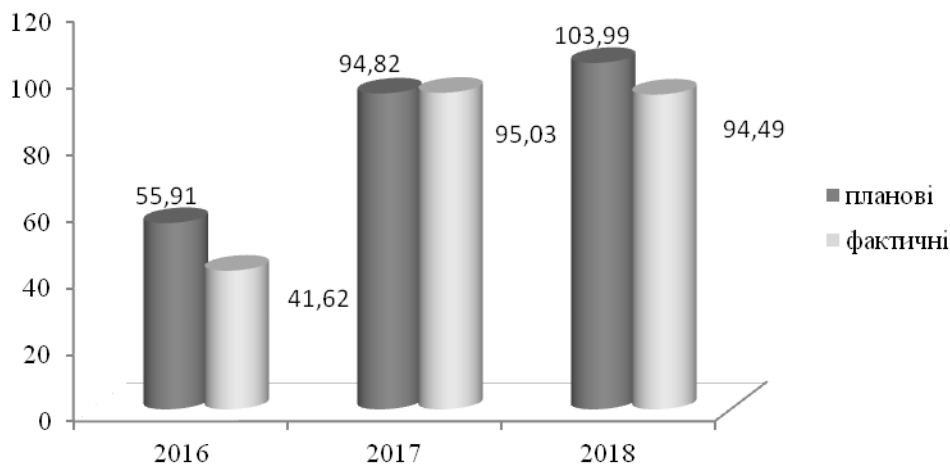
Податкові надходження у 2018 році мали найбільшу частку у структурі фактичних доходів загального фонду державного бюджету України, яка становила 86%. Питома вага

неподаткових надходжень була набагато меншою і складала 13,2%. Надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та офіційних трансфертів складала у структурі менше 1%.

Вперше спеціальний фонд у складі держбюджету з'явився в 2000 році. Причиною стало запровадження казначейського обліку та посилення контролю за використанням коштів бюджетних установ, які раніше «бігали» поза бюджетом. Зі створенням спеціального фонду бюджету до його складу почали зараховуватися колишні позабюджетні цільові фонди, зокрема Фонд соціального страхування, зайнятості населення тощо [1].

З метою вивчення планових та фактичних доходів спеціального фонду державного бюджету нами побудовано діаграму, зображену на рисунку 2.

Порівняння планових та фактичних доходів спеціального фонду державного бюджету України дозволяє зробити висновок про зростання їх суми, як планової, так і фактичної. У 2016 році планові доходи дорівнювали 55,91 млрд. грн., а фактичні – 41,62 млрд. грн.

Рис. 2 Динаміка планових та фактичних доходів спеціального фонду державного бюджету України, млрд. грн.

У 2017 році планові доходи зростають на 38,91 млрд. грн., а фактичні – на 53,41 млрд. грн. У 2018 році планові доходи зросли на 9,17 млрд. грн., а фактичні скоротилися на 0,54 млрд. грн. в порівнянні з попереднім роком. Якщо аналізувати увесь період, то зростання складає 48,08 млрд. грн. за плановими доходами та 52,87 млрд. грн. за фактичними.

Отже, через державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і, відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості [2].

На нашу думку, необхідно впроваджувати прогнозування доходів держави як важливий та необхідний етап реалізації бюджетної політики країни, оскільки передбачає наявність бюджетних ресурсів у розпорядженні держави, які вона може використовувати в майбутньому відповідно до пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку з метою виконання покладених на неї функцій і завдань.

Література

1. Геєць В. М. Формування дохідної частини бюджету: підсумки, проблеми, перспективи // Економіка і прогнозування : Науково-аналітичний журнал. 2014. № 1. С. 9-30.
2. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Application of cluster analysis to determine the level of the budget potential of the Ukrainian regions // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 2. – С. 179-185.
3. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О., Холошня Д.О. Оцінка бюджетного потенціалу регіонів: практичний аспект // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". -

2018. - №1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.inter-nauka.com/issues/economic2018/1/3330

4. Міронова Л.О., Моїсеєнко О.В. Фінансовий потенціал регіону: теоретичний аспект // Вісник ДДФА. – 2013. - №2. – С. 141-149.

Галузь: «Технічні науки»

РОЗРОБЛЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО ПРОЕКТУ РЕКОНСТРУКЦІЇ СИСТЕМИ ГАЗОПОСТАЧАННЯ

Дорошенко Юлія Іванівна

к.т.н., доцент

**Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу,
Україна
м. Івано-Франківськ**

Бартманський Володимир Зіновійович

Студент групи ПСп-15-1

**Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу
Україна
м. Івано-Франківськ**

Анотація:

В даний час в Україні посилюється проблема забезпечення надійної роботи і безпечної експлуатації газорозподільних мереж, оскільки кількість зношених підземних газопроводів постійно збільшується. Найбільшу актуальність дана проблема набуває в великих містах України, що мають широко розгалужену мережу газопостачання.

Розуміння алгоритму дій при виборі оптимального варіанту реконструкції, класифікація та визначення критеріїв, що впливають на вибір, а також визначення області застосування кожного методу реконструкції є актуальним завданням.

Саме аналізу існуючих методів реконструкції розподільчих газопроводів та розробленню енергоефективного проекту реконструкції, і присвячена дана робота.

Ключові слова: *реконструкція, газорозподільні мережі, безтраншейні технології, реновація, санація, прокол, продавлювання, енергоефективність, поліетиленові труби, зменшення діаметру*

Газова галузь є провідною в енергетичному комплексі України. Газорозподільні системи населених пунктів – це достатньо складні інженерні споруди до складу яких входять газопроводи різних тисків і призначень, газорегуляторні пункти і установки, засоби захисту від корозії, запірно-регульовальна арматура та контрольно-вимірювальні прилади. Газорозподільна система України включає в себе 409,2 тис. км розподільних газопроводів та 74 тисячі газорегуляторних пунктів.

Обладнання більшості ГРС морально застаріле та фізично зношене й знаходиться на низькому технічному рівні, у результаті чого має низькі показники надійності та безпечності.

Основна частина типових схем газорозподільних систем міст і населених пунктів України була розроблена і впроваджена в середині 50-х років минулого століття, тому значна частина систем газопостачання потребує реконструкції, ремонту і заміни труб газопроводів різних діаметрів і тисків.

Такі схеми характеризуються високим ступенем централізації систем, коли один газорегуляторний пункт (ГРП) постачає газ великій кількості побутових і дрібних комунальних споживачів по широко розвиненим мережам низького тиску, виконаним зі сталевих труб.

Аварійність на таких мережах з кожним роком зростає, а витікання приносять країні величезні економічні та екологічні збитки.

Зношені газопроводи призводять до третини всіх аварій і інцидентів на розподільчих мережах, це пов'язано з особливостями їх експлуатації (витік газу з арматури, корозійні пошкодження, відмови обладнання, вибухи, пожежі і займання).

Необхідність реконструкції систем газопостачання характеризується наступними чинниками:

- підключення нових споживачів (окремі житлові будинки, квартали або райони, промислові або комунально-побутові підприємства тощо), газопостачання яких не було враховано при розробці проектів і будівництві газопроводів;
- збільшення об'ємів використання газу споживачами, які вже підключені до газопроводів;
- необхідність заміни труб газопроводів, які відпрацювали свій ресурс, ушкоджені корозією чи за інших причин втратили герметичність.

Підключення додаткових споживачів, а також зношеність трубопроводів призводить до порушення гідравлічних режимів і до аварійних ситуацій, які супроводжуються високими фінансовими втратами.

Метою роботи є проведення комплексного аналізу методів реконструкції та факторів, що впливають на вибір оптимального методу реконструкції розподільних газопроводів.

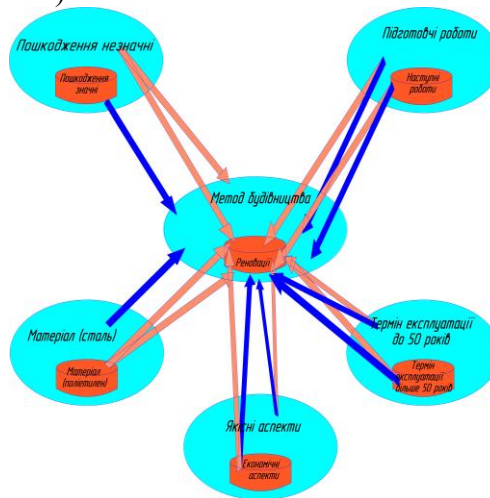
Основне завдання:

- проведення комплексного аналізу стану і розвитку мереж газорозподілу, методів реконструкції та факторів, що визначають вибір оптимального методу реконструкції розподільних газопроводів;
- розробка алгоритму вибору оптимального методу реконструкції розподільних газопроводів на основі багатокритеріального підходу;
- розробка рекомендацій щодо оптимізації програм реконструкції газорозподільних мереж.

Об'єктом дослідження є зношені розподільні газопроводи та методи їх реконструкції.

Предметом досліджень є основні аспекти розробки енергоефективних проектів реконструкції систем газопостачання.

Фактори, що впливають на вибір методу будівництва або реновації трубопроводів, можна поділити умовно на дві групи: фактори пов'язані із будівництвом і фактори пов'язані із реновацією або відновленням (мал.1).

- – фактори, пов'язані з будівництвом;
- – фактори, пов'язані з реновацією

Основна класифікація існуючих методів будівництва та реконструкції інженерних мереж наведена в таблиці 1.

Застосування відкритого способу ремонту трубопроводів не в стані виправити ситуацію, так як пов'язані із виконанням великого об'єму земляних робіт, перекриттям транспортних потоків, руйнуванням і відновленням дорожнього покриття, пошкодженням зелених насаджень.

Порівняльний аналіз методів прокладання труб наведено в таблиці 2 відповідно.

На основі проведеного порівняльного аналізу методів прокладання труб було прийнято рішення про застосування до об'єкту, який підлягає реконструкції, безтраншейного способу. А саме протягування поліетиленової труби із руйнуванням старої сталеві труби.

Таблиця 1

Класифікація існуючих методів будівництва та реконструкції інженерних мереж.

Методи реконструкції газових мереж						
Відкритий спосіб (траншейний спосіб)				Закритий спосіб (безтраншейний)		
Реновація			Санація	Прокол	Продавлювання	
Протягування ПЕ труби в сталеву – технологія “Релайнінг”	Протягування попередньо стиснутої труби - технологія “РОЛЛДАУН”	Протягування ПЕ труби гарячими та холодними способом – технологія U-ЛАЙНЕР і СУБЛАЙН	Відновлення сталеві труби – технологія ФЕНІКС	Технологія горизонтально спрямованого буріння (ГСБ)	Технологія з руйнуванням старої труби	Технологія з виштовхуванням старої труби

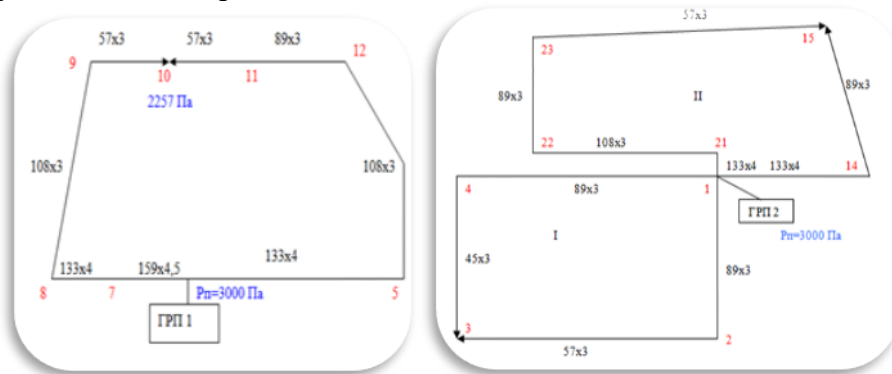
Таблиця 2

Порівняльний аналіз методів прокладання труб.

Протягування без руйнування	Протягування з руйнуванням	Реконструкція щільноприля- гаючою трубою (U-лайнер)	Реконструкція синтетичним рукавом	“Primus line”	Відкритий спосіб рекон- струкції
Критерії “за”					
-простота ведення робіт; -дешевизна технології; -можливість використання стандартних поліетиленових труб і з'єднувальних деталей; - повна відмова від установок ЕХЗ	- можливість заміни труб на труби такого ж чи більшого діаметра; -немає необхідності у попередній очистці трубопроводу; -реконструйов. ділянка не вимагає ЕХЗ, якщо використо- вуються поліетиленові труби	- мінімальне зменшення діаметра трубопроводу; - пропускна здатність не лімітується; - рекон- струйована ділянка не вимагає ЕХЗ, якщо використо- вуються поліетиленові труби	- необхідно мінімум обладнання; - дозволяє реконструю-вати протяжні ділянки трубопроводу; - дозволяє реконструю-вати газопроводи тиском до 1,2 МПа	- високе допустиме наванта- ження; - висока гнучкість; - висока ефектив-ність -незначний вплив на ландшафт і запобіжні зони;	- немає температур- них та інших обмежень ведення робіт; -можливість підвищення тиску у газопроводі у новому газопроводі.
Критерії “проти”					

-обмеження по коефіцієнту запасу міцності; -ускладнюється пошук витікань газу	-необхідність виробництв посиленого типу труб; -просторові обмеження при наявності інженерних мереж; -наявність вигинів затруднює роботи	- необхідний детальний огляд і очищення старого трубопроводу; - необхідне додаткове обладнання для спеціальної обробки труби і навчання персоналу	- ймовірність розриву рукава у процесі реконструкції; -стальний трубопровід після реконструкції може потребувати захисту з допомогоюЕХЗ	- висока вартість технології; - відсутність широкого спектру підрядників для виконання даного виду технології	- висока вартість технології; - високе забруднення навколишнього середовища; - висока тривалість ведення робіт
--	--	--	--	--	--

Для прикладу розглядали схему газової мережі села Копинівці Мукачівського району, яка підлягає реконструкції. Схема зображена на мал. 2.

Мал.2 Схема газової мережі зі сталевих труб існуючої мережі

Детально проаналізувавши характеристики об'єкта, умови експлуатації та прокладання труб із існуючих методів санації представлених вище було вибрано метод реновації.

Основні причини вибору даного методу реконструкції:

- Метод не потребує виконання земляних робіт, тому практично не впливає на вуличний рух. Більше того система працює в процесі реконструкції.
- Займає менше часу ніж традиційне прокладання
- У більшості випадків єдиний можливий спосіб реновації

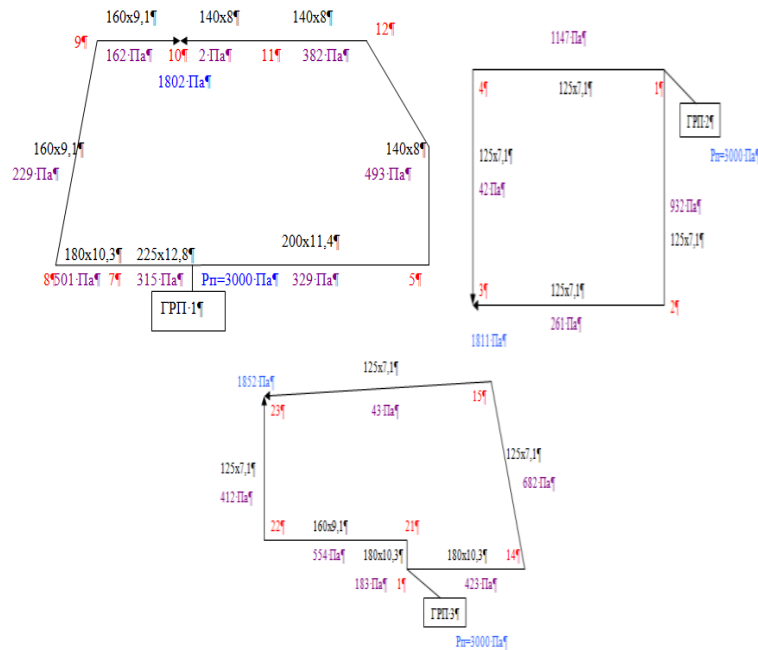
Суть методу:

Реновація - метод проведення санації, при якому існуюча труба повністю руйнується і одночасно з цим на її місце укладається нова. Застосовується в тому випадку, коли існуючий трубопровід має недостатню пропускну здатність або труби відслужили свій строк експлуатації. При цьому прокладання нової труби може бути із зміною діаметра в сторону його зменшення або його збільшення. Є два способи реновації: із облаштуванням двох котлованів і одного.

В науковій роботі виконано розрахунок пропускну здатності системи після проведення реконструкції.

В ході проведення реконструкції запропоновано ділянки газової мережі реконструювати шляхом збільшення діаметра трубопроводів. Результати розрахунків нанесено на схеми і представлено на мал. 3.

За результатами розрахунків пропускну здатності нової системи газопостачання можна зробити висновок про її збільшення у порівнянні зі старою.

Мал.3 Параметри газової мережі після реконструкції.

В перспективах роботи над цією темою необхідно зробити відповідні розрахунки та розробити проекти реконструкції із застосуванням інших методів, із врахуванням більшої кількості факторів та виконати порівняння усіх варіантів на основі техніко-економічних розрахунків.

Висновки:

Запропонований проект дозволить збільшити пропускну здатність системи і забезпечити село, яке розростається, достатнім обсягом газу і необхідними для нормальної роботи газових приладів тисками.

Література:

1. Газопостачання. Інженерне обладнання будинків і споруд. Зовнішні мережі та споруди : ДБН В.2.5-20-2001. – [Чинні від 2001-09-01]. – К.: Держбуд України, 2001. – 286 с.
2. Галиуллин З.Т. Новые методы проектирования газонефтепроводов. – М.: Недра, 1964. – С. 69-88.
3. Евдокимов А.Г. Моделирование и оптимизация потокораспределения в инженерных сетях. – М.: Стройиздат, 1990. – 368 с. – ISBN 5-274-0116-0
4. Евдокимов А.Г. Оперативное управление потокораспределением в инженерных сетях. – Х.: Высшая школа, 1980.- 144 с.
5. Ляконис А.Ю. Оптимизация городского газоснабжения. – Л.: Недра, 1989. – 302 с. – ISBN 5-247-00767-0
6. Сухарев М.Г. Оптимальное развитие систем газоснабжения. – М.: Недра, 1981. – 294 с.
7. Сухарев М.Г. Оптимизация систем транспорта газа. – М.: Недра, 1976. – 318 с.
8. Темпель Ф.Г. Моделирование газоснабжающих систем. – Л.: Недра, 1986. – 184 с.

Галузь: «Математика»

ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ ПЕДАГОГІВ - НОВАТОРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ

Іваненко Надія Валентинівна
Місто Ірпінь
Викладач математики II категорії
Ірпінський економічний коледж

Анотація. У статті розглянуто актуальність застосування творчих здобутків педагогів-новаторів на заняттях з математики.

Ключові слова: гуманізм, система оцінювання знань, процес навчання.

Зміст наукової роботи. Сьогодні у студентів та педагогів технікумів, коледжів є першочергове завдання: створення сприятливих умов для продуктивної взаємодії викладача та студента на заняттях з математики.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що застосування творчих здобутків педагогів-новаторів Ш.О. Амонашвілі та В.О. Сухомлинського вивчали як українські, так і зарубіжні науковці М. В. Антонець, І.Д.Бех, А.М. Богуш, Л.Г. Бондар, І.А. Зязюн, О.Я.Савченко, М.І. Сметанський та В.Г.Кузь, В.Б. Борисовський, М.І.Мухін, В.І.Риндак, С.Л. Соловейчик. Проте залишається відкритим питання щодо застосування цих ідей у закладах вищої освіти.

Однією з особливостей процесу навчання в закладах вищої освіти є те, що при однакових умовах навчання результати студентів будуть різними. Це пов'язано в першу чергу з тим, що діти мають різний рівень знань, звикли працювати з певними педагогами чи, навпаки, почали переносити нелюбов до свого вчителя і на сам предмет. Складність полягає і в тому, що студенти потрапили в нове для них оточення, деякі знаходяться далеко від рідних, мають самостійно вирішувати побутові питання.

На відміну від гуманітарних дисциплін, де у викладача є можливість почути особисту думку студента, його ставлення до певних подій, на заняттях з математики такої можливості немає. А на думку В.О. Сухомлинського, успіхи в навчання починаються з турботи про те, яке самопочуття дитини. Так, на заняттях у кожній групі можна побачити невпевненого студента, якого недооцінюють інші. Та завданням справжнього педагога є навчання кожного студента, незалежно від його соціального становища. На думку Ш.О. Амонашвілі, педагог повинен пишатися слабкими учнями, яких він зробив сильними.

Сухомлинський був переконаний, що немає жодного нормального учня нездібного, бездарного. Кожний розвивається власними своєрідними шляхами, кожний розумний і талановитий по-своєму. Гуманізм у педагогіці він вбачав у тому, щоб дитина, якій не під силу те, що легко дається більшості, не почувалася неповноцінною. Так, якщо студент і зробив помилку при розв'язуванні задачі, потрібно, виправляючи її, не образити його.

Ш. О. Амонашвілі пише, що «Знання без серця не окрилюють людину, а обтяжують. Знання, які не пройшли через Серце, стають злими; без добрих знань і помислів вони руйнують і вмертвляють все довкола»[1, С.6].

Важливою є і підтримка, віра в успіх та похвала. В.О.Сухомлинський вважав, що " Слово— найтонший дотик до серця; воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножом, і розпеченим залізом, і брудом... Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне— приносить біду. Словом можна вбити й оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів і засмутити, викликати посмішку і сльози, породити віру в людину і посіяти зневіру, надихнути на працю і скувати сили душі..."[2, с. 37].

Застосовувати творчі здобутки Ш. О. Амонашвілі та В.О. Сухомлинського можна і на заняттях з математики, оскільки: "Своєчасне одержання вчителем інформації про розумову працю кожного учня залежить від того, наскільки правильно дібрано завдання для застосування знань, наскільки враховано індивідуальні сили й здібності і особливо самостійність,

індивідуальний характер розумової праці"[4, с. 275]. Тож потрібно підбирати завдання за різним рівнем складності, щоб кожен студент міг розв'язати те, що по силах йому та повірив у свої сили. Особливо важливо це для першокурсників. Не слід їм відразу ставити незадовільні оцінки, краще запропонувати різнорівневі завдання, тести. Можна запропонувати і роботу в групах, парах.

На думку Амонашвілі, навчатися із захопленням і бажанням дитина буде лише в тому разі, якщо вчитель залучає її до різноманітної діяльності, в якій дитина сама здобуває знання, спостерігаючи, досліджуючи, роблячи висновки, вільно висловлюючи свої думки і враження. Така навчальна праця потребує зусиль, напруження всіх внутрішніх сил, а тому доставляє радість і задоволення.

Відтак, педагогічний процес повинен постійно стимулювати і заохочувати самостійну навчально-пізнавальну діяльність усіх і кожного, спонукати дітей до співтворчості, співробітництва з учителем.

На думку В.О.Сухомлинського, один із головних недоліків існуючої системи оцінювання знань полягає в тому, що оцінка завжди відображає результат праці (фактичні знання) і далеко не завжди - процес виконання, тобто зусилля, які приклала дитина, старанність. Він вважав несправедливим оцінювати тільки кінцевий результат навчання, ігноруючи ступінь ретельності підготовки. Адже не в усіх учнів, студентів однакові здібності. Один може відразу зрозуміти, як потрібно розв'язувати задачу, а іншому потрібен час подумати. Якщо оцінюється тільки результат навчання, то відтак недооцінюються зусилля слабких учнів, що зменшує їхню віру у свої сили. А в процесі створення позитивного ставлення до вивчення математики важливими є успіх та похвала. Успіх дає задоволення від навчання й приведе в подальшому до ще кращих результатів, похвала підвищує почуття гідності і може подіяти як позитивний імпульс для нового успіху. Дуже важливо підходити індивідуально, порівнюючи нинішній рівень учня чи студента з його попереднім рівнем, і вказувати на індивідуальний розвиток дитини.

Незадоволені існуючими способами перевірки та оцінки знань і навичок, побудованих на них, деякі психологи та педагоги. Доцільно розмежувати, хоча й умовно, два набори показників і критеріїв для рівня підготовки та розвитку студентів: індикатори, що характеризують основні досягнення у навчальній діяльності, та показники, що характеризують особисті зміни в результаті навчальної діяльності.

Безумовно, це не означає, що оцінка знань завжди має залежати від того, скільки зусиль учень чи студент доклав. Необхідно заохотити його до вивчення предмета та отримання нових знань. Доречним буде проведення факультативних занять, де можна разом з викладачем створювати власні проекти, проводити круглі столи та конференції.

На заняттях з математики потрібно створювати умови, які б стимулювали до пошуку нових розв'язків завдань, розвитку самостійного мислення.

В.О.Сухомлинський радив: "Учити так, щоб знання добувалися за допомогою уже інших знань...Добувати знання - це означає відкривати істину, відповідати на запитання"[3, с.454].

Заняття з математики потрібно починати з того, що вже знають студенти. Задаючи питання, допомогти пригадати попередній матеріал та виділити певні твердження, попередні задачі, підвести до висунування нових ідей, щоб вирішити певне завдання.

За допомогою цих методів можна студентів навчити виводити ряд формул з тригонометрії, геометрії. Вони отримають не лише потрібну інформацію, а і методи міркування, які допомогли отримати результат та допоможуть у майбутньому в професійній діяльності.

Процес навчання має бути двостороннім. Важливо організувати його так, щоб він йшов у двох напрямках: від викладача до студента і від студента до викладача. Управління процесом базується насамперед на зворотному зв'язку інформації, що надходить від студентів. Чим освіченіші є сторони, тим кращим буде освітній ефект.

Ідеї великого вчителя випереджали час, хоча йому приходилося враховувати ідеологічні керівні установки. Проте в незалежній Україні, щоб сформувати творчу та гармонійну особистість, ці поради необхідно впроваджувати в освітній процес. А застосування творчих здобутків В.О.Сухомлинського в закладах вищої освіти на заняттях з математики підвищує якість освіти та готує молодь до професійної діяльності.

Література:

1. Джерело 1. Амонашвілі Ш. Без серця що зрозуміємо/ Амонашвілі Ш. – Хмельницький. – Подільський культурно-просвітительський центр ім. М.К.Реріха. – 2006. – 66 с.
2. Джерело 2. Куньч З.Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. — 248 с.
3. Джерело 3.. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. Т.2 Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителю/В.О.Сухомлинський./ К.: Рад школа,1976.-670 с.
4. Джерело 4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. Т.4 Павлицька середня школа. Розмова з молодим директором школи. /В.О.Сухомлинський./ К.: Рад школа,1976.-6740 с.

Галузь: «Педагогічні науки»

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Матіяш Валентина Василівна

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м.Тернопіль

Анотація. У статті визначено дефіцію педагогічно-краєзнавча компетенція, подані основні педагогічні умови, що забезпечують ефективність зазначеної компетенції, охарактеризовано його змістовий аспект.

Ключові слова: педагогічно-краєзнавча підготовка, педагогічно-краєзнавча компетенція

Притаманні сучасному розвитку динамізм, нарощування культурного потенціалу, інтелектуалізація, швидка зміна техніки і технологій – усе це становить принципово нові вимоги до підготовки педагогічних кадрів. Основними характеристиками майбутнього вчителя мають стати професіоналізм, компетентність, самоорганізація, креативність, новаторство. Цілком логічно, що професійна компетентність є провідним показником готовності до професійної діяльності, до підготовки майбутнього педагогічного працівника.

Використовуючи усталені у педагогічній науці підходи (М. Головань, О. Дубасенюк, І.Зимня,А.Хуторський) до тлумачення феномену педагогічна компетентність ми дійшли висновку, що педагогічно-краєзнавча компетентність як інтегративна якість, сформована в систему педагогічно-краєзнавчих знань та умінь організації освітнього процесу у початковій школі через використання місцевого педагогічного матеріалу).

Спробуємо розглянути педагогічно-краєзнавчу компетентність фахівця крізь призму відомих у науці підходів.

Треба зазначити, що аналіз наукових публікацій дає змогу виділити такі напрями вивчення цього питання: дослідження педагогічних умов, шляхів, засобів формування творчої позиції педагога; використання активних методів навчання у підготовці майбутніх фахівців (О. Балаєв, Л. Кондрашова, А. Смолкін, П. Щербань); формування у майбутніх учителів професійно-значущих умінь (Н. Амеліна, В. Докучаєва, Л. Заремба); підготовка майбутніх фахівців до краєзнавчої роботи (Т. Міщенко, Є. Павленко, В. Романенко).

Однак поза увагою науковців залишається з'ясування умов формування педагогічно-краєзнавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів, що є метою нашого дослідження.

Завдання статті вбачаємо в уточненні поняття «педагогічна умова», розробці низки основних положень педагогічно-краєзнавчої компетенції фахівця та визначення її змістової характеристики.

Поняття «дидактична умова» в педагогічній літературі трактують як обставину процесу навчання, яка є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування

елементів змісту, методів, прийомів, а також організаційних форм навчання для досягнення певної дидактичної мети.

О. Федорова вважає, що педагогічною умовою називається сукупність об'єктивних можливостей, змісту навчання, методів, організаційних форм, які забезпечують успішність розв'язання поставленого завдання [3].

У ході дослідження ми визначили дидактичні умови функціонування розробленої системи педагогічно-краєзнавчої компетенції майбутніх фахівців.

Розкриємо їх суть і конкретизуємо зміст.

- Професійна педагогічно-краєзнавча спрямованість навчання студентів. Формування педагога нового типу, вдумливого, ініціативного, активного, самокритичного буде успішним, якщо майбутній фахівець уже за час навчання у вищому педагогічному закладі буде поставлений в умови, що наближені до діяльності вчителя. Залучення студентів з перших днів навчання в систему відносин, що постійно розширюються, які не тільки розкрили б специфіку педагогічної праці, але поглиблювало б педагогічно-краєзнавчими знаннями, уміннями, навичками.

- Стимулювання пізнавальної діяльності студентів. Гнучке використання засобів, методів, прийомів, що сприяють активності мислення студентів, постійному творчому пошуку, оновленню ідей призведе до більш глибокого продуктивного засвоєння проблем педагогічного краєзнавства.

- Упровадження активних педагогічних технологій у навчально-виховний процес, що забезпечується використанням у циклі педагогічних дисциплін моделювання, проблемних ситуацій, різноманітних дискусій, ділових ігор, завдань творчого та навчально-дослідницького характеру. Це дасть змогу залучити студентів до активної педагогічно-краєзнавчої діяльності. Активні форми і результативні методи навчання сприяють удосконаленню знань, умінь і навичок студентів. Треба підкреслити, що в оновленні технологій навчально-виховного процесу передбачено перехід позиції студента з об'єкта в суб'єкт навчальної діяльності. Навчальні завдання мали творчий, дослідницький характер, особистісну спрямованість та моделювали різні аспекти педагогічного краєзнавства. Організоване таким чином навчання у вищій педагогічній школі сприятиме успішній підготовці до майбутньої педагогічно-краєзнавчої діяльності.

- Морально-психологічна атмосфера в студентському колективі, що сприяє невимушеному, вільному спілкуванню між студентами, винесенню особистісної зацікавленості в педагогічно-краєзнавчу діяльність. Крім того, як доведено дослідниками (Ф. Гоноблін, М. Кузьміна), важливого значення в організації навчально-виховного процесу набуває особистісний аспект. Це дає підстави стверджувати, що підготовка майбутнього фахівця безпосередньо залежить від професійної культури викладача вищої педагогічної школи. Моральне обличчя педагога, його професійна майстерність, уміння підібрати правильний стиль спілкування, емоційно регулювати поведінку, володіння почуттям нового, широкою науковою ерудицією, розуміння проблеми сучасної школи є вирішальними в активізації навчальної діяльності майбутніх учителів.

«Професійна культура спілкування викладача — це соціально значущий показник його діяльності, уміння здійснювати свої взаємовідносини зі студентами, іншими людьми, здатність і вміння сприймати, розуміти, засвоювати зміст думки, почуттів, намагань у процесі розв'язання передбачених педагогічною технологією конкретних завдань у підготовці фахівців» [4; 157].

Визначені дидактичні умови дають змогу конкретизувати змістовий аспект дослідно-експериментальної системи, який схематично подано в табл. 1.

Таблиця 1.

Змістова характеристика педагогічно-краєзнавчої підготовки майбутніх фахівців

Освітній рівень	Курс навчання	Домінантні види і форми діяльності студентів	
		Аудиторна	Позааудиторна
Бакалавр	1	Репродуктивно-пошукова робота в процесі підготовки рефератів, тематичних виступів, анотацій, рецензій на педагогічні джерела в курсі дисциплін педагогічного циклу («Вступ до спеціальності», «Загальні основи педагогіки», «Історія педагогіки», «Теорія виховання»).	Екскурсія в краєзнавчий та педагогічний музеї. Збір студентами матеріалів з тем педагогічного краєзнавства, починаючи із першого курсу до закінчення навчання у вищому педагогічному закладі. Завдання для самостійного опрацювання.
	2	Пошукова та репродуктивно-творча робота в межах курсу дисциплін педагогічного циклу (Розділ «Дидактика»).	Зустрічі з видатними педагогами краю. Підготовка доповідей на науково-практичну конференцію студентів. Знайомство з педагогічними надбаннями краю, підготовка доповідей дослідницького характеру в гуртку з педагогічного краєзнавства.
	3	Дослідницька та репродуктивно-творча робота в межах дисциплін педагогічного циклу (зокрема, курсу «Педагогічна майстерність»). Написання курсових робіт з педагогіки на матеріалах педагогічного краєзнавства. Додатково матеріалу та проведення студентами заходів з використанням педагогічно-краєзнавчих матеріалів.	Підготовка повідомлень на науково-практичну конференцію. Участь у засіданні гуртка з педагогічного краєзнавства, підготовка виступів, оформлення стендів, альбомів, газет. Участь у читачьких конференціях.
Магістр	4	Дослідницька, творчо-репродуктивна робота в процесі проходження педагогічної практики. Додатково матеріалу та проведення студентами уроків із застосуванням педагогічного краєзнавства. Участь студентів у спецкурсі з педагогічного краєзнавства. Проведення студентами уроків на педагогічній практиці. Написання дипломної роботи на матеріалах педагогічного краєзнавства.	Підготовка наукових робіт на науково-практичну конференцію в університеті. Участь у виїзних заняттях з педагогічного краєзнавства. Участь у роботі музею освіти та педагогіки. Підготовка доповідей на засіданні гуртка. Бесіди-зустрічі з вчителями-майстрами. Виступ на методичному об'єднанні.
Магістр	5	Написання магістерської роботи з проблем педагогічного краєзнавства.	

Експериментальні дані нашого дослідження засвідчили ефективність розробленої стратегії педагогічно-краєзнавчої компетенції майбутніх учителів початкових класів. Так, 23,4 % респондентів одержали базу для переходу на високий рівень сформованості готовності до педагогічно-краєзнавчої діяльності. При цьому на 48,2 % збільшилася кількість тих респондентів, які досягнули рівня «вищий середнього».

Висновки. Сукупність запропонованих дидактичних умов, на наш погляд, є необхідною і достатньою, оскільки виділена з урахуванням сутності та особливостей педагогічно-краєзнавчої компетенції майбутніх фахівців.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаємо у розгляді педагогічно-краєзнавчих, дослідницьких умінь майбутніх учнів як структурного компоненту їх професійної компетентності.

Література

1. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду/М.С.Головань// Вища освіта України. –2002. – № 3. – С.23-30.
2. Дубасенюк О.А. особености професіонального становлення учителя в контексте компетентного підходу /о.А.дубасенюк// Вектор науки. Серія педагогіка, психологія.,2010. – № 2(2). – С.38-42.

3. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. – М.: Прометей, 1990. – 150 с.
4. Міщенко Т.М. педагогічні основи підготовки майбутніх вчителів до красзнавчої роботи в сільській школі / Т.М. Міщенко. – Дис...канд.пед.наук. – Черкаси, 2001. – 222с.
5. Роль педагогического краеведения в профессиональной подготовке учителя. – Алма-Ата, Мектеп, 1986, –128 с.
6. Федорова О.Ф. Деякі проблеми активізації учнів у процесі теоретичного і виробничого навчання./ О.Ф.Федорова. – К. Вища школа, 1980. – 302 с.
7. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. –К.: «Магістр – S». 1998. –200 с.

Відомості про автора

Матіяш Валентина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Телефон 097 76 18 483

Matijaw_vv@ukr.net

Галузь: «Метрологія та вимірювальна техніка»

УДК 620.179

КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВИМІРЮВАННЯ ПОТУЖНОСТІ

Затока Світлана Анатоліївна
Національний технічний університет
імені І. Сікорського (КПІ), м.Київ, Україна

Анотація

При підготовці спеціалістів з спеціальності «Метрологія і Інформаційно-вимірювальні технології» кафедрою інформаційно-вимірювальної техніки Національного технічного Університету ім. Сікорського, вивчається дисципліна «Методи та засоби вимірювання» в котрому вивчаються методи і засоби для вимірювання електричних, магнітних та неелектричних величин. Однією з електричних величин є потужність. В роботі розглянуто питання вимірювання потужності трифазних кіл. Розглянуто схеми з використанням одного, двох і трьох ватметрів. Широке використання комп'ютерних технологій розширило навчальні можливості. є сучасним. В роботі представлено опис імітаційної лабораторної роботи, яка моделює методи вимірювання трифазної потужності.

Ключові слова: *моделювання, ватметр, трифазне коло, схеми вимірювання, симетричність навантаження*

Зміст наукової роботи

1. Загальні положення. Головна сфера застосування приладів для вимірювання потужності (ватметрів) – галузі промисловості в електроенергетиці, побут, ремонт електричних пристроїв, а також для розрахунку економії споживаємо електричної енергії, обчисленні потужності пристроїв, тестів електричних кіл, Потужність вимірюють на постійному і змінному струмах у однофазних трифазних колах. В роботі розглянуто різні схемні рішення вимірювання потужності в трифазних колах з використанням комп'ютерного моделювання. В таких схемах, як правило, використовуються аналогові ватметри електродинамічної системи, які широко використовуються на постійному і змінному струмах, мають велику точність. Схемні рішення залежать від типу кіл – симетричних, частково симетричних і асиметричних.

1. Опис імітаційної моделі

Віртуальний лабораторний макет, рис.1, має чотири вкладки «Варіанти завдань», «Дослід 1», «Дослід 2», «Дослід 3» та «Порядок виконання роботи». В окремому вікні висвічуються вихідні дані: значення напруг і складових комплексного навантаження кожної фази.

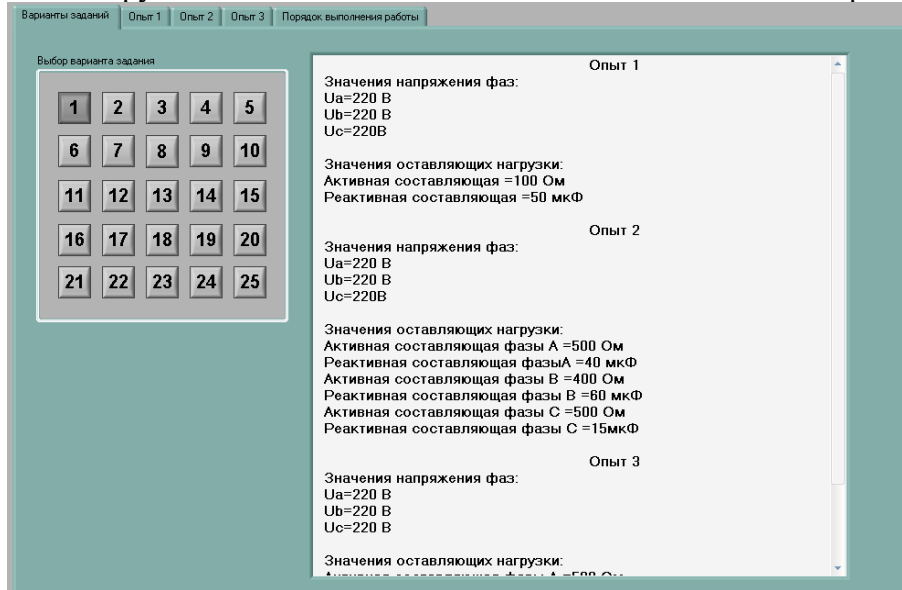

Рисунок 1. Вкладка «Варіанти завдань»

«Дослід 1» - вимірювання потужності з використанням одного ватметра у симетричних колах, рис.2.

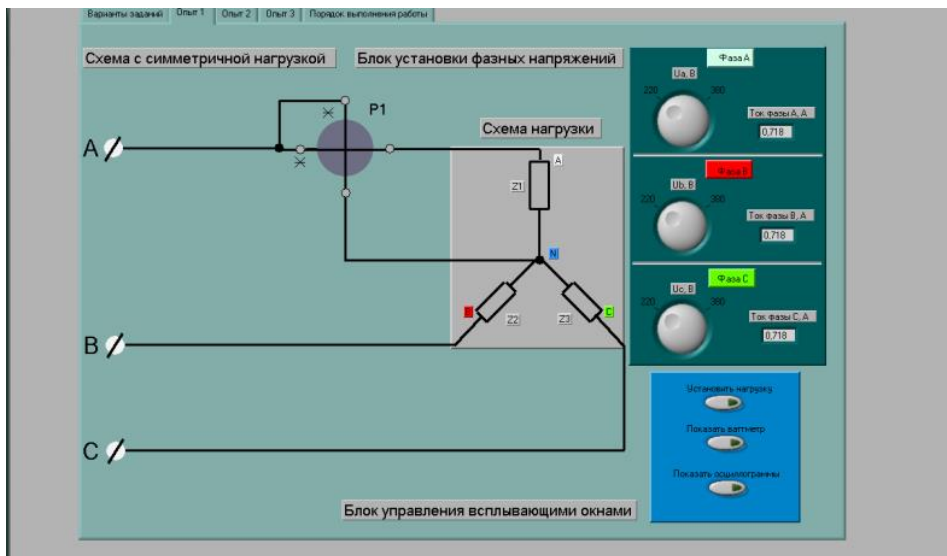

Рисунок 2. Вид рабочего стола «Дослід 1»

На рабочем столе изображена схема вимірювання, блок установки напруг фаз, рис.3, блок керування спливаючими вікнами, рис.4.

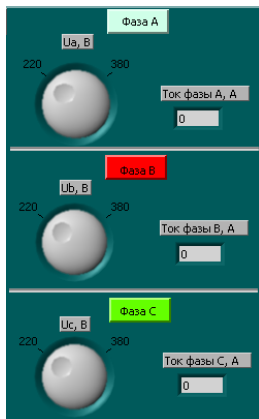

Рисунок 3. Блок установки напруг фаз

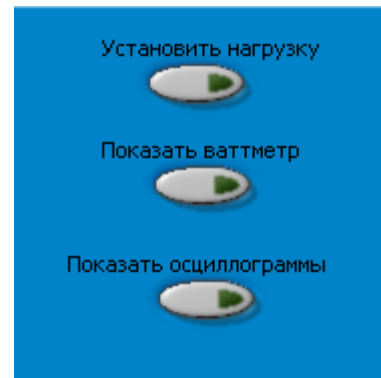

Рисунок 4.

Блок керування спливаючими вікнами

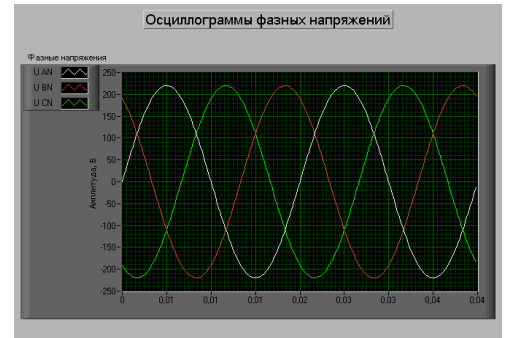
Блок керування спливаючими вікнами дає можливість вивести на екран моделі «Блоку встановлення навантаження», рис.5, «Ватметр», рис.6, «Осцилограми», рис.7. Використання цих вікон дозволяє встановити задані вихідні дані.

Рисунок 5. Блок встановлення навантаження

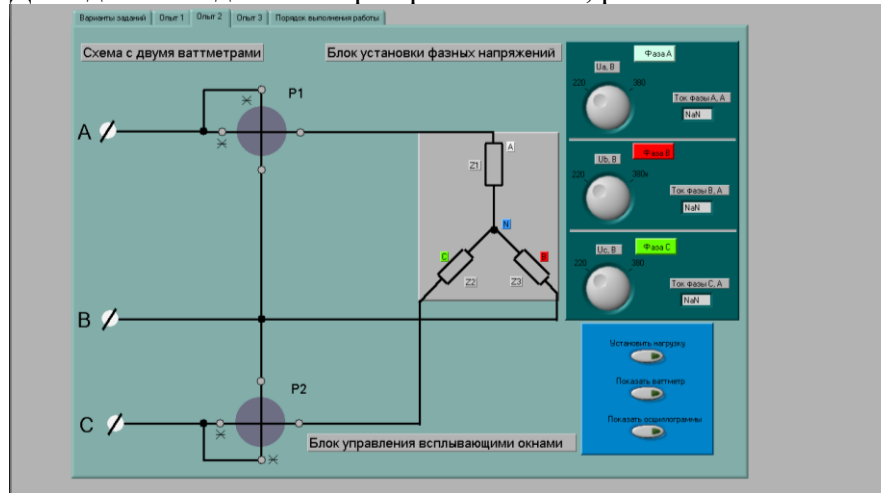

Рисунок 6. Ватметр

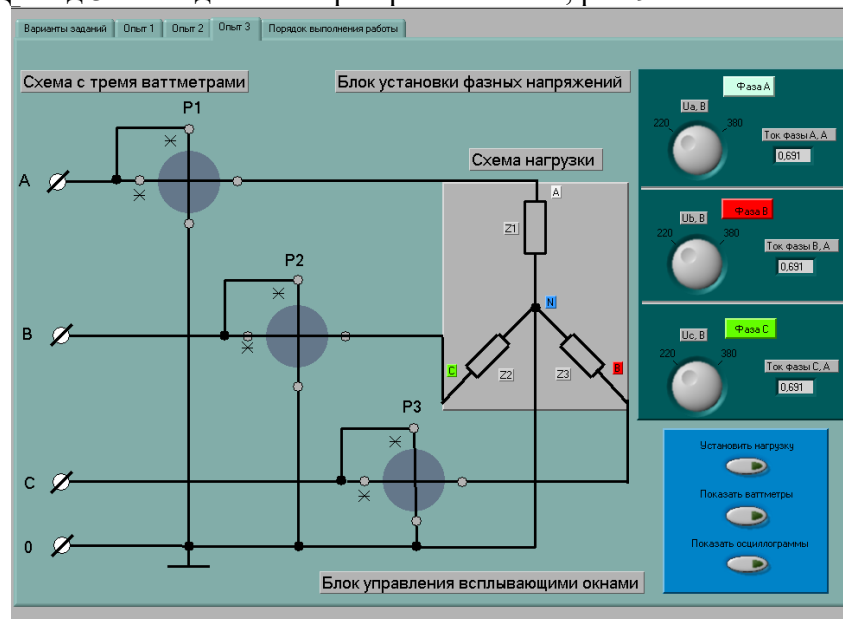
Рисунок 7. Осцилограми фазних напруг

Вибір вікна «Дослід 2» виводить на екран робочий стіл, рис.8.

Рисунок 8. Вид робочого столу «Дослід 2»

Вибір вікна «Дослід 3» виводить на екран робочий стіл, рис.9.

Рисунок 9. Вікно «Дослід 3»

Встановлення вихідних даних для дослідів 2 і 3 аналогічно до досліду 1.

Після встановлення вихідних даних, зняти покази ватметрів і розрахувати потужність трифазного кола.

ВИСНОВОК

1. Використання комп'ютерного тренажера дозволяє ознайомитися студентам з можливими схемами вимірювання трифазної потужності.
2. Використання комп'ютерного тренажера забезпечує індивідуальну роботу.
2. Впровадити дистанційне навчання.

Література.

1. М. Дорожовець, М. Мотало, Б. Стадник, В. Василюк, Р. Борех, А. Ковальчик Основи метрології та вимірювальної техніки. Том 2. В-во Національного університету «Львівська політехніка», - 2005, 529 ст.